

מדרש אבא גוריון

פרשה א

(א) אבא גוריון איש צדין (ב) אמר חמשה דברים, (ג) מדסניאו דייני שיקרא, סניאו סהדי שיקרא, מדסניאו (ד) דלמוריא (ה) כניאו ממוניה דגוברין חסופין, מדסניאו (ו) אפייתא חציפתא, (ז) איתנמלא יקרא דבני אנשא, (ח) כדאמר זעירא לרבא אנא רב מינך, איתקעו (ט) שנייא (י) מבני אינשא, (יא) מדארגיו בנייא חביבא קדם אבוהן דשמיא, (יב) העמיד עליהם מלך חנף, ואיזוהו זה אחשורוש, שנאמר ממלך אדם חנף ממוקשי עם (איזו לו?), (יג) ולמה נקרא שמו חנף, לפי שהרג (יד) [את] אשתו ספני אוהבו, והרג אוהבו בשביל אשתו, (הרג) ושרי בשביל חנן, ואת חנן בשביל אסתר, (טו) [יש לך חנף גדול מזה], (טז) וכיון שמלך, ציוהו הכל ווי ווי, ויהי בימי אחשורוש:

הערות ותקונים

[א] (א) אבא גוריון איש צדין. נגדפס (בית המדרש ח"א) אבא גוריון איש צדין. והמאמר הזה מובא בפתיחתא דלכתרה רבה אות ט' ושם נזכר אבא גוריון איש צדין. ובכ"ב ב"ם ובכ"י ל' אבא גוריון איש צדין, ובכ"ב פ' ובכ"א א' אבא גוריון והמלות "איש צדין" ליהא, ובכ"י ק' חסר ההחמלה, ומתחיל בזמנא הנאמר מן אריות של זה חלולא. ובעל הילקוט אסתר רמז אלף מ"ד הביא המאמר הזה בשם מדרש אבא גוריון, וגורם כמו שהוא לפנינו בכ"י רומי אבא גוריון איש צדין. וכן הביא בעל הילקוט עוד הפעם איזו רמז התק"כ ושם גורם איש צדין, ושם אבא גוריון מוכר במשנה קידושין פ"ב ע"א אבא גוריון איש צדין אומר משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו כו'. ובמסנה שזמניות כתוב איש צדין. ובמס' ספרי פס"ז ה"י אבא גוריון איש צדין. ובגמרא ירושלמי קידושין פ"ד במשנה אבא גוריון איש צדין, אולס בגמ' ירושלמי שם. (הלכה יא) אבא גוריון איש צדין, ואוריון הוא לפי מנצא של אנשי ירושלים והוא כמו גוריון. ולדעתו הני' איש צדין יותר נכונה, כי נקרא קן על שם עיר ציד, וכן נמלא ר' יוסי צידנא, ר"ל מעיר צידן: (ב) אמר חמשה דברים. במדרש אסתר רבה שם נוסף "משום רבן גמליאל": (ג) מדסניאו דייני שיקרא, בכ"י א' מדסניאו נבני שיקרין: (ד) דלמוריא. בכ"י ב"ם ובכ"י א' דלטורין, ובכ"ב פ' דלטורין, ובכ"י ל' דלטוריא, פי' בל"ד delatura רכילות: (ה) כניאו ממוניה דגוברין חסופין. כ"ה בכ"ב ב"ם ובכ"י ל' ובכ"י א' ובכ"ב פ', וכן הובא בילקוט, ובגדפס הני' סניאו גוברין חסופין, ל"ל כמו שהוא לפנינו. ובמדרש אסתר סנון ממוניה דנרייתא מהנזנה, פי' המ"כ משרטו המלכיים נהרצו שממונם של הנריות מהנזנה ונמסר ביד המלכות: (ו) אפייתא חציפתא. וכ"ה בכ"י א', ובכ"ב ב"ם ובכ"י ר' אפייתא חציפיתא, ובכ"ב פ' אפייתא חציפתא: (ז) איתנמלא יקרא דבני אינשא. בכ"ב ב"ם ובכ"י ל' ובגדפס ובילקוט איתנמלא יקרא מזרייתא, ובכ"י א' איתנמלא יקרא מבני אינשא ל"ל איתנמלא, ובכ"י פ' איתנמלא יקרא מבני אינשא, ובמדרש אסתר רבה חציפתא חציפתא: (ח) כדאמר זעירא. חסר במדרש אסתר, ופחה בחמשה וסיים בחציפתא, ויש לתקן עפ"י מדרש אבא גוריון ופי' משאמר הקטן לגדול אני גדול ממך נחקרו שנות חיי בני האדם: (ט) מבני אינשא. בכ"ב פ' ובכ"י א' ובגדפס ובכ"י ל' ובילקוט הני' שמיא: (י) מבני אינשא. בכ"ב ב"ם ובגדפס ובילקוט דבני אינשא, ובכ"י פ' חסריס המלות "דבני אינשא": (יא) מדארגיו בנייא חביבא, כן מובא גם בילקוט, ובמדרש אסתר שם הני' מן דלעטקן ביה חביבא עובדיהון קדם אבוהן דשמיא, פי' משאכעיסו הנביס החזיקים את מעשיהם לפני אביהם שבשמים. ובכ"י פ' ובכ"י א' מדארגיו בנייא חביבא קמי אבוהון, והמלה דשמיא חסר בכ"י פ': (יב) העמיד עליהם מלך חנף. בכ"י ל' ובגדפס סיים "ופרע מהן", וכן במדרש אסתר אקיס עליהן מלכא חנף: ויתפרע מהון. ובמקום "ואיזוהו" כתוב בכ"י א' וכ"י פ' "ומי הוא זה?" (יג) ולמה נקרא שמו חנף. בכ"י ב"ם ובגדפס ובילקוט נאמר לפני זה למה העמיד עליהם מלך חנף בשביל מוקשי עם, וחסר נ"ב בכ"י ל' ובכ"י א' ובכ"י פ'. ואין ספק שהשמים המעתיק מן למה עד למה: (יד) את אשתו. הוספתי כמו שהוא בגדפס ובכ"י ל', וכן מובא לכוין במדרש אסתר רבה בפתיחתא שם אות פ' במאמר שלפניו, וכן בילקוט שם ובתרגום שני, וחסר "לכ" בכ"י ב"ם ובכ"י א' ובכ"י פ' (טו) יש לך חנף. הוספתי כמו שהוא בכ"י ב"ם ובכ"י ל' וכן בגדפס ובילקוט, וחסר גם בכ"י א' ובכ"י פ' (טז) וכיון שמלך. בכ"י ב"ם ובכ"י ל' ובגדפס הני' וכיון שראו הכל שמלך אחשורוש החמילו לכוין ווי ווי, ובכ"י פ' ובכ"י א' וכיון שמלך לכוין הכל ווי ווי:

אבא גוריון פרשה א

[ויחי בימי אחשוורוש]. (יז) ר' ברכיה פתח מי פעל ועשה קורא הדורות מראש (יטע' מא ד), מתחלת ברייתו של עולם גזר הקב"ה (יח) מי יהיה לראש בכל דור ודור, (יט) אדם ראש ליצורים, קין ראש לחרושים, הבל ראש לנהרגים, נח ראש למלטים, אברהם ראש למבולים, יצחק ראש לנעקרים, יעקב ראש לתמימים, (כ) יהודה ראש לשבטים, (כא) יוסף ראש לחסידים, אהרן ראש לכהנים, משה ראש לנביאים, יהושע ראש לכובשים, (כב) עתניאל ראש למחלקים, שמואל ראש למושיחים, שאול ראש לנמשחים, דוד ראש למנגנים, שלמה (כג) ראש לבונים, נבוכדנצר ראש למחריבים, אחשוורוש ראש למוכרים, המן (כד) ראש לקונים, כיון שראוי הכל שאחשוורוש מוכר (כה) והמן לוקח, התחילו הכל צווחין ווי ווי, ויהי בימי אחשוורוש:

בימים ההם כשבת. (כו) בשעה שבקש אחשוורוש לישב (כז) על כסא שלמה, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, (כח) רבש"ע (כט) אל תנבל כסא כבודך, (ל) והאריך בא לידו הכסא, (לא) אחר מיתת שלמה, (לא") בא ועלה שישק מלך מצרים, (לב) ונפלה בכתובת בתו, (לג) דכתיב ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם (לד) עלה שישק מלך מצרים על ירושלים (לה"י י"ט), בא סנחריב ונפלה במצרים, (לה) והביא עמו לארץ

הערות ותקונים

(יז) ר' ברכיה פתח. מובא במדרש אסתר בפתיחתא אות י', ולקוח ממדרש א"ג שלפנינו. ונגדפס ונכ"ל נוסף לפני זה: קורא כל הדורות לא נאמר, אלא קורא הדורות. ונכ"ל ב"מ קורא דורות לא נאמר אלא הדורות. וזה השמים המעתיק, וכן חסר במדרש אסתר שם, וכן ליחא נכ"ל א' ונכ"ל פ': (יח) מי יהיה לראש בכל דור ודור. נגדפס מתחלת ברייתו של עולם נזכר הקב"ה על כל ברייתיו מה ראש להיות בראש, וז"ל מי ראוי להיות בראש. ובמדרש אסתר שם התקין הקב"ה לכל אחד ואחד מה שראוי לו. ונכ"ל ב"מ ונכ"ל ל' מתחילת ברייתו של עולם נזכר הקב"ה על כל בריאה ובריאה מי ראוי להיות ראש. ונכ"ל א' ונכ"ל פ' אף כמו לפנינו, רק המלה "בכל דור ודור" ליחא שם: (יט) אדם ראש לנפלים. נגדפס ונכ"ל א' נפשות ראש לישרים, ומן תחתיות צו נעשית ש, ונמלא לנטון ככתבי יד אחרים ונס במדרש אסתר שם: (כ) יהודה ראש לשבטים, נעץ הקמת המשכן הוא הקריב ראשון לכל השבטים, ה"ד ויהי המקריב ציוס הראשון את קרבנו נחבון בן עמינדב למשה יהודה (נמדרג ז יב): (כא) יוסף ראש לחסידים. ונכ"ל ככתבי יד אחרים וגם במדרש אסתר, ונגדפס ראש לאסיריח י"ח לתקן של"ל ראש לחסידים: (כב) עתניאל ראש למחלקים. הוא היה הראשון למלחמה אחרי מות יהושע, ועיין בחדושי הרד"ל במדרש אסתר שם: (כג) ראש לבונים. נכ"ל ב"מ ראש לבונים (כד) ראש לקונים. ונכ"ל בכל כתבי יד ובמדרש אסתר, אולם נכ"ל ל' ונגדפס ראש ללוקחים, ואין הפרש ביניהם: (כה) והמן לוקח. נכ"ל ב"מ ונכ"ל פ' והמן קונה, ובמדרש אסתר חסר זה: (כו) בשעה שבקש אחשוורוש. נכ"ל ב"מ בשעה שמלך אחשוורוש בקש לישב על כסא שלמה, ובמדרש הזה שאב ההרעוב אסתר נס ה"ל שם ומונח בילקוט רמז אלף מ"ז, והביא בתחלה מאמר ממדרש פנים אחרים ב', ובאמלע הביא וי"א פרעה נכה שבה אותו מירושלים" הוא מא"ג, וכן שאב בעל מדרש מגלת אסתר אשר הוציא לאור ידידי הרב החכם מהרש"ם הורוויץ, ונגדפס נקח המסדר הזה מאמר מן מדרש פנים אחרים א', ולפנינו קצר המעתיק, פ"ט: (כז) על כסא שלמה. נגדפס ונכ"ל ב"מ ונכ"ל ל' טספ אחר זה, שכתוב בו וישב שלמה על כסא ה' (דה"א כט כג), וכן הוא במדרש פנים אחרים טסח א': (כח) רבש"ע. ונכ"ל נכ"ל א', ונגדפס טספ, במקום שישב נוף קדוש ישב רשע. ונכ"ל ב"מ ונכ"ל ל', במקום שהיה שלמה וישב ישב רשע זה. ונכ"ל פ' ובמדרש פנים אחרים א' רשע"ע כסא זה שכתוב בו כסא ה', רשע ישב עליו, עשה למען שמך: (כט) אל תנבל כסא כבודך. הוא לשון הכתוב לרמיהו י"ד כ"א. ונגדפס חסרה מלת "כסא": (ל) והאריך בא לידו הכסא. נגדפס ה"י אמרו חכמים האריך נמלא כסא זה בידו. ונכ"ל ב"מ ונכ"ל ל' ואחריו חז"ל האריך נמלא כסא זה בידו. וגם נכ"ל א' ונכ"ל פ' המלות, ואמרו חז"ל ליחא, רק ה"י והאריך בא לידו. ובמדרש מגלת אסתר שהוציא לאור ההכס הורוויץ והאריך נמלא זה הכסא במדי: (לא) לאחר מיתת שלמה. נכ"ל פ' ונכ"ל א' אחר שמת שלמה: (לא") בא ועלה שישק, נגדפס ונכ"ל ב"מ ונכ"ל ל' עלה שישק מלך מצרים על ירושלים ומלא את הכסא ונסל בכתובת בתו והורירו למצרים. ונכ"ל פ' ונכ"ל א' הוא כמו לפנינו: (לב) ונפלה בכתובת בתו. עיין מדרש אסתר פ"א אות י"ב ארש"ל הוא שישק הוא פרעה כו' הריני נוסל אותו בכתובת בתו, ונכ"ל פ' הרחבת דברים בזה. ועיין בהרעוב אסתר ב"מ בימים ההם: (לג) דכתיב. כ"ה נכ"ל פ'. ונגדפס שכן כתיב, ונכ"ל ב"מ ונכ"ל ל' שכן כתוב, ונכ"ל א' שזאמר: (לד) עלה שישק מלך מצרים על ירושלים. נכ"ל ב"מ טספ, וכתיב ויקח את אונתיה ביה"ה ואת אונתיה בית המלך את הכל לקח (שם שם ט) מהו את הכל לקח, ואפילו הכסא. וחסר נס נכ"ל ל' ונכ"ל פ' ונכ"ל א': (לה) והביא עמו

ב

אבא גוריון פרשה א

ישראל, (לו) כשעלה להלחם בירושלים, (לו) ואותה שעה שנפל סנחריב, נמלה חזקיהו והצליח (לח) [בכל מלכותו], שנאמר (לח) ויצליח חזקיהו בכל מעשהו (דה"צ לג ל), (ט) בשלמה כתיב וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה (דה"צ ט כ), ובחזקיהו כתיב ורבים מביאים מנחה לה' ומגדנות לחזקיהו (דה"צ לג כג), בשלמה כתיב וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה (דה"צ ט כג), ובחזקיהו כתיב בעת ההוא שלח מרודך וגו' (מ"ג כ יג), וכשראה חזקיהו את הכסא אמר (מא) מה ראה שלמה אבי לעשות שש מעלות לכסא, (מב) אלא כנגד ששה בנים (מג) שעתידיים לצאת (מד) מזרעו של דוד (מה) שיהיו בהם ששה מדות ואלו הן שלמה יאשיהו דניאל חנניה מישאל ועזריה, וברוח הקודש עשאו כנגד ששה מלכים שעתידין לישב עליו, ואלו הן (שלושה) רחבעם, חזקיה, אמון, מנשה, יאשיהו, (מו) ועלה פרעה נבה ונלחם ביאשיהו, (מז) ונמלה לישב עליה, (מח) ולא היה יודע (מט) [במנהגו] [במנהגו]. והכחו הארי על ירכו, (נ) ויהיה צולע, (נא) ונקרא

הערות ותקונים

עמו לארץ ישראל. ככ"י פ' והחירו לארץ ישראל: (לו) כשעלה להלחם בירושלים. נדפסם וככ"י ל' ונא להלחם בירושלים, ו"ל כשנא להלחם. וככ"י פ' חסרים המלת כשעלה להלחם בירושלים: (לו) ואותה שעה שנפל סנחריב. נדפסם וככ"י ב"ם וככ"י ל' באותו הפרק נפל סנחריב ויאלו ישראל ובזו ממנו ונפלו את הכסא והושיבו אותו למקומו וישב עליו חזקיהו ונפל הכבוד שהיה ביד שלמה והנלחם בכל מלכותו. וככ"י פ' ובאותו הפרק ביקש להלחם בישראל והפילו הקב"ה ויאלו ישראל ובזו כל אשר לו ונפל חזקיהו את הכסא וישב עליו ה"ה וינלח יחזקיהו בכל מעשיו. וככ"י אקספארד חסרים איזה שורות: (לח) בכל מלכותו. הוספתי, וכ"ה נדפסם וככ"י ב"ם וככ"י פ' ויאלו נס ככ"י פ': (לח) וינלח חזקיהו. נקרא וינלח יחזקיהו: (מ) בשלמה כתיב וכל מלכי ארץ. ככ"י ב"ם כחוב והנלחם בכל מלכותו כשלמה, בשלמה כתיב והמה מביאים איש מנחתו כלי כסף וכלי זהב ושמלות [דה"צ ט כד], (נקרא כתיב "והס" וכן "ושמלות") ובחזקיהו כתיב ורבים מביאים לו מנחה בירושלים ומגדנות לחזקיהו [דה"צ לג כג], (נקרא כתיב ורבים מביאים מנחה לה' לירושלים ומגדנות ליחזקיהו), בשלמה כתיב וכל מלכי הארץ מבקשים לראות את פני שלמה [דה"צ ט כג], (נקרא כתיב מבקשים את פני שלמה, ומלת לראות ליתא, וכן ככ"י פ' וככ"י ל' חסרה מלת לראות), ובחזקיהו כתיב בעת ההוא שלח מרודך בלדאך בן בלדאך מלך בבל ספרים ומנחה אל חזקיהו [מ"ג כ יג], (וכ"י ב"ם נדפסם, רק שם כשעלה ומגדלים ו"ל ומגדלות, וכן נמחקם "וכי" לריך לחקן ולכתוב "וגו". אולם כל הטעמות הם מופסות כי הכתוב וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה הוא מוקדם לפני הכתוב והם מביאים איש מנחתו ולדעתו הדורש הביא רק התחלת הכתוב, וכ"ל בשלמה כתיב וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה והם מביאים איש מנחתו וגו' [דה"צ ט כ"ג כ"ד] ובחזקיהו כתיב ורבים מביאים מנחה לה' לירושלים ומגדנות ליחזקיהו [דה"צ לג כ"ג], ונא סופר אחר והביא כתוב אחר ובחזקיהו כתיב בעת ההוא שלח מרודך וגו': (בא) מה ראה שלמה אבי. ככ"י פ' ו"ל א' מה ראה זקני: (בב) אלא כנגד ששה בנים. נדפסם סייה אלא כנגד שש ארצות, ובזה נשלם שם המאמר, ומתחיל אחר זה והשתייה כדה, ואין ספק אלא שכל זה באור הכפדים בהאמורא אשר נדפס ממנו בנתי המדרש היה חסר דף שלם וגשלת במלת שש, והוסף המעתיק או הרב בעל המו"ל בעצמו מלת "ארצות" כמו שראה במדרש אסתר פ"א אות ו"ב שם כנגד ששה רקיעים שם כנגד שש ארצות ארץ אדמה ארץ קרקע גיא היה נשים חבל. ועיין פסיקתא פסקא ויהי ביום כלת משה הערה ק"ל. אולם כמו שהוא לפנינו ככ"י רומי כן הוא לנכון. גם ככ"י ב"ם וככ"י ל' ובנדפסם חסר מאמר שלם ומלא ככל כתיב יד, ומלאותיו נדפס בנתי המדרש ח"ב דל 83 בשם מדרש דמות כסא של שלמה המלך ע"ה אשר נעתק שמה מן ס' כלבו ס' ק"ס, ובאמת לקח הכלבו את כל המאמר מן מדרש אבא גוריון שלפנינו, רק כאשר הכתיב כי ככ"י הוא היה חסר דף שלם. ורואיני במדרש מנחת אסתר שהביא לאור הרי"ה סורוויץ בנאדת גאדות בהערה כ"ד הביא מאמר אחד מן דמות כסא של שלמה וסיים ואולי יסודו מאבא גוריון והסר בנאבא גוריון הנדפס, ובאמת כן הוא כי כל המאמר בדמות כסא של שלמה הוא בא"ל שלפנינו רק חסר נדפסם: (בב) מעתה ידעם לאלת. ככ"י ב"ם ו"ל ל' שהיו עומדין לאלת: (בב) מורשו של דוד. כ"ה נס ככ"י ב"ם וכ"י ל'. וככ"י פ' ששה בנים עתידין לאלת ממנו שהן מן שש מידות: (בה) שיהיו בהם. ככ"י ב"ם וכ"י ל' שהיו בהם: (בג) שלמה רחבעם חזקיהו אמון מנשה. ככל כתיב יד הג' מנשה אמון: (בד) ועלה פרעה. ככ"י ב"ם ו"ל ל' ה' ויבני יאשיהו עליו פרעה, אבל ככ"י א' וככ"י פ' הוא כמו לפנינו: (בח) ונמלה לישב עליה. ככ"י ב"ם ונפל את הכסא וביקש לישב עליו. וככ"י פ' המלת ונפל את הכסא ליתא. וככ"י א' הניבא ונפל מיאשיהו וביקש לישב עליו: (כט) ולא היה יודע מנהגו. כ"ה נס ככ"י ו"ל פ' ו"ל א' ונס נדפסם (ח"ב דל 83) ונכלנו, והוא כשעלה ו"ל מננה, כמו שחקינה בפרס. עיין פסיקתא פסקא אחרי מות הערה ו', ונס קחא פסקא ויהי בשלח הערה כ"ס. ומלא לנכון כ"ה לא היה ידע די מננהו הו' סלקין ליה: (ג) והיה צולע. ככ"י א' ו"ל פ' ונעשה צולע: (גא) ונקרא שמו. ככ"י ב"ם וכ"י

אבא גוריון פרשה א

שמו (גא*) פרעה נכה, (גב) ושתרמינן פרעה חנירא, (נג) וכשבא נבוכדנצר למצרים, (נד) ומצא הכסא והוליכה לבבל וביקש לישב עליה, (נה) ולדון את צדקיהו ברבלה, (נו) אמרה כנסת ישראל (נז) לפני הקב"ה [רבש"ע] יתקיים בנו הכתוב ואויביו פלילים (נדריס לנ לא), אף הוא לא היה יודע (נח) מנהגו של מנגנון, (נט) והכירו הארי על צר שמאלו ונפל ממנה, (ס) ועליו הכתוב אומר איך נפלת משמים הילל בן שחר (ששים ד יב), (סא) וכי משמים נפל, אלא מכסא נפל, שנאמר בו וישב שלמה על כסא ה' (דכ"א טז ג), וכשמלך דריוש והחריב לבבל נמלו והוליכו לעילם אשר במדי, הה"ד ושמתי כסאי בעילם (ירמיה מט לח), (סב) ואעפ"כ לא ישב עליו, (סג) וכשעלה אחשוורוש בנו, (סד) הביא חכמים (סה) לעשות כמותו, ולא יכלו לעשות כמותו, (סו) ובאי זה צד היה עשוי, (סז) היה סובב באבנים סובות וסרגליות, (סח) כמותו לא נעשה לכל מלך, (סט) ושש מעלות היו לו, ומשש מעלות היה עולה בו, ושש דרכים היה לו, ועל כל דרך שש

הערות ותקונים

ל' ונדפס לפיכך נקרא שמו, וככ"פ פ' לכן נקרא נכה: (גא*) פרעה נכה. הוא צמ"כ כ"ב ל"ג: (גב) ושתרמינן פרעה חנירא. כן הוא בתרגום לפיטו צמ"כ ט: (נג) וכשבא נבוכדנצר למצרים, נדפס (נדמות כסא של שלמה) וכשעלה נבוכדנצר למצרים, וככ"פ ב"ם וכו' ו' וכשיכנס נבוכדנצר את המצרים. וככ"פ ו' ו' ירמיה ל"ג ה', וכן בילקוט הביא בשם מדרש, והוא מדרש פנים אחרים נוסח ז', וכשעלה נבוכדנצר ראה ליסב עליו ולדון את צדקיהו ברבלה. (נז) והכירו הארי על צד שמאלו. (נח) כנסת ישראל. נדפס בכל כתבי יד אשר לפני אמרו ישראל: (נז) לפני הקב"ה. מלות אלה חסרים בכ"פ א' וכ"פ פ': (נח) מנהגו של מנגנון. נדפס לא היה יודע מנהגו של כסא, וככ"פ ב"ם לא היה יודע מנהגו היחיד הוא חסר בתוך מנגנון שלו, וככ"פ ל' בתוך מנגנון שלו. וככ"פ א' וכו' פ' ולא היה יודע מנהג המנגנון, וז"ל לא היה יודע מנגנון, כמו שכתבתי לעיל הערה מ"ט. וכן תראה בילקוט אסתר רמז אלף מ"ו בשם מדרש, והוא מדרש פנים אחרים נוסח ז', ולא היה יודע מנגנון: (נט) והכירו הארי על צד שמאלו. בכ"פ ב"ם וכו' ל' והכירו הארי של שמאל, וכן נדפס והכיר אותו הארי של השמאל, וכן בכ"פ פ' וכו' א' והכירו ארי של שמאל ונפל ממנו והיה מאסער בו עד יום מותו, וכן נדפס פנים כן והיה מאסער ממנו עד יום מותו: (ס) ועליו הכתוב אומר. בכ"פ פ' וכו' א' הה"ד איך נפלה ונו': (סא) וכי משמים נפל אלף מכסא. בכ"פ ב"ם וכו' ל' וכי משמים עלה ונפל, מן השמים חס ושלום, רשע בן רשע בן בנו של נמרוד הרשע עלה לשמים, אלא נפל מכסא שלמה, שנאמר בו וישב שלמה על כסא ה' למלך, וככ"פ ל' פנים עוד לכך נאמר איך נפלת משמים. ונדפס וכי לשמים עלה אותו רשע בן רשע מנרוד הרשע, אלא כיון שראה ליסב על כסא שלמה שנתן לו מן השמים נפל מן הכסא לכך נאמר איך נפלת משמים. וככ"פ פ' וכו' א' הלשון בקצרה כמו לפיטו: (סב) ואעפ"כ לא ישב עליו, וכ"ה בכל כתבי יד, ונדפס ואעפ"כ לא ישב אדם שם לעולם: (סג) וכשעלה אחשוורוש. בכ"פ ב"ם וכו' פ' וכו' א' וכשעמד אחשוורוש, ונדפס וכשמלך אחשוורוש: (סד) הביא חכמים. בכ"פ ב"ם מאלכסנדריוס ומארץ עילם, וככ"פ א' וכו' ל' הכר זה, וככ"פ פ' הביא חכמים מישראל מאלכסנדריוס של מצרים, והעלות ומארץ עילם ליהא שם. ולחלן צמ"כ כ"ב ל"ג כיון שראה אחשוורוש צדק ליסב עליו ולא יכול שלח והביא אומיין מזר ומאלכסנדריוס: (סה) לעשות כמותו. בכ"פ ב"ם ונדפס כדמותו, וככ"פ ב"ם נוסף והיו עולים ג' שנים, וכן תמצא להלן לפיטו ושלש שנים עסקו בו: (סו) ובאיזה זד היה עשוי. בכ"פ ב"ם וכו' ל' היה, וככ"פ פ' וכו' א' וכו' ל' נעשה, ונדפס (דמות כסא של שלמה) כיצד עשה המלך שלמה הכסא כדמותו שנתן לו הקב"ה: (סז) היה מכונס צבאנים סובות. בכ"פ ב"ם הגי' אמרו חז"ל מכונס היה צבאנים סובות, אלז' בכ"פ פ' הגי' כמו לפיטו. ובילקוט רמז אלף מ"ו מובא כל זה קצת בסגנון אחר ומזוין "מדרש", והוא מדרש פנים אחרים נוסח ז' שנתמלא להלן: (סח) כמותו לא נעשה לכל מלך. בכ"פ ב"ם וכמותו לא עשה מלך, וככ"פ ל' וכמותו לא עשה מלך ושלום, וככ"פ פ' וכמותו לא נעשה לכל מלך ושלום, וככ"פ א' נאמס זה, ונדפס שכמותו לא היה יכול לעשות המלך שלמה ושלש ים לתקן שז"ל לא היה יכול לעשות מלך ושלום, וכ"ה לכותן בכלבו: (סט) ושש מעלות היה לו. בכ"פ ב"ם וכו' פ' וכו' א' ושש מעלות היו בו, ומשש מקומות היה עולה בו ושש דרכים היו בו, ועל כל דרך ודרך שש מעלות.

אבא גוריון פרשה א

מעלות, ועל כל מעלה שני אריות, (ע) ובמגנן היה עולה, (עא) וכיון שהמלך דורס (עב) היו האריות פושטין את ידיהן זה מזה וזה מזה, והיה כתב מורשם בידיהם, פנה לימינו וקורא לא תכירו פנים במשפט, פנה לשמאלו והיה קורא לא תקח שוחד, (עג) וכן בכל י"ב אריות, כתוב בהן כנון אלו הפסוקים, (עד) וכל מעלה היה מכוונת באבנים טובות, (עה) מהן לבנות ומהן ירוקות אדמומת, (עו) ואבני קריסטלינון, (עז) ואילני תמרים מקיפין לכסא, מבורכין בבגדי שש, (עח) ושווסין של שן מוכנין, (עט) כנגד כנפי הנשרים, (פ) ושני עמודים של שיש על ראשי האריות, (פא) ושני אריות של זהב חלולים משני צדי הכסא, והיו מלאים מכל מיני בשמים, (פב) ושתי קתדראות, (פג) היו עומדין משני צדי הכסא, (פד) אחד,

הערות ותקונים

ובגדפס הג' ו' מעלות היו לכסא ומאותן המעלות היה עולה לכסא ושנים עשר אריות יש ט על כל מעלה ומעלה יש בו שני אריות, ושני בתרסו שני. ובכ"י ל' הוא כמו בכ"י ב"מ, אך חסרים שם המלות, ועל כל דרך ודרך שם מעלות: (ע) ובמגנן היה עולה, וכ"ה ב"מ. ובכ"י ל' ובכ"י א' ובמגנן, ובכ"י פ' ובמגנן ז"ל ובמגנן, ושני לעיל הערה מ"ס, ובגדפס חסרים המלות, ובמגנן היה עולה: (עא) וכיון שהמלך דורס, וכ"ה בכ"י ל' ובכ"י א', ובכ"י ב"מ הג' וכיון שהמלך עולה, ובגדפס ובכ"י פ' בשמות וכיון שהמלך דורס, וז"ל דורס, והוא מלשון דרסות הרגל, וכ"ה לנכון כללנו: (עב) היו האריות פושטין את ידיהן. בכ"י ב"מ הג' וכיון שהמלך עולה במעלה הראשונה היו פושטין ידיהם ומקבלים המלך זה מזה, ובכ"י ל' ובכ"י פ' חסרים המלות, "הראשונה" וכן, ומקבלים המלך. ובגדפס ג' אחרת כולל כיון שהמלך שלמה דורס לעלות במעלה הראשונה היו אריות שבו פורשות למעלה ידיהם. ובכ"י פ' ובכ"י א' הג' וכשהמלך דורס [ז"ל דורס] במעלה האריות פושטות ידיהן מכאן ומכאן ומרחין לו כתב רשום בידיהן: (עג) וכן בכל י"ב אריות כתוב בהן כנון אלו הפסוקים. ובכ"י ב"מ ובכ"י ל' וכן בכל י"ב אריות כתובים הפסוקים האלו. ובגדפס הג' וכן בכל האריות היה כתוב בהן מענינים אלו של משפט כנון ודל לא תהדר בריבו וכיוצא בו ע"כ. ובכ"י א' ובכ"י פ' הג' ו' פסוקים פסוק לכל מעלה ומעלה וי"ב אריות כתוב עליהן כנון אלו הפסוקים, פה קלר המעתיק, עיין פסיקתא פסאק ויהי ציוס כלת משה דף ז' ע"ב: (עד) וכל מעלה. בכ"י ב"מ ובכ"י ל' וכל מעלה ומעלה היתה מכוונת באבנים טובות ומרגליות, וכן הוא במדרש פנים אחרים טכח ז': (עה) מהן לבנות ומהן ירוקות אדמומת. בכ"י ב"מ ובכ"י ל' מהם ירוקות לבנות אדמומת, ובכ"י פ' ובכ"י א' חסרה מלה מהם ובמקום אדמומת הג' שם ואדמומת, ובגדפס הג' ויש בהן אבנים יקרות לבנות מוכרכמות, וכ"ה כללנו, וזו ג' משובשת, ומן ירוקות נעשה יקרות ומן אדמומת נעשה מוכרכמות, וגם צילקוס אסתר שם הביא בשם מדרש, והוא מדרש פנים אחרים נוסח ז', מכוונת באבנים טובות ומרגליות וס' [ז"ל משה] לבנות ירוקתות ואדמומות: (עו) ואבני קריסטלינון. בכ"י ב"מ ובכ"י ל' ואבני קריסטלין, ובכ"י א' ואבני קריסטלין ז"ל קריסטלינון. ובגדפס ובכלנו ויש בהן זכויות לכן ושובה. השמים המעתיק המלות ואבני קריסטלינון והליג תמורה, "זכויות לכן ושובה". וצילקוס שם בשם מדרש והוא מדרש פנים אחרים נוסח ז' ויש בהם זכויות טובה קריסטלי, וידוע כי המלה "יונית ורומית" Crustallus ואלו המלות זכויות טובה הוא הפ' על קריסטלי: (עז) ואילני תמרים מקיפין כו'. וכ"ה בכל כתבי יד, ובגדפס ואילני תמרים מיופות את הכסא ומרוממות בגדיו שם. וצילקוס בשם מדרש והוא מדרש פנים אחרים ז' ואילני תמרים היו מקיפין לכסא מכווסין בגדיו שם לכן: (עח) ושווסין של שן. בכ"י ב"מ בשמות ושווסין של שם מוכינים לכסא, וז"ל של שן: (עט) כנגד כנפי הנשרים. בכ"י א' כנגד הנשרים, ומלת כנפי ליתא, וצילקוס בשם מדרש והוא מדרש פנים אחרים ז' כנגד גפי נשרים: (פ) ושני עמודים של שיש על ראשי האריות, זה ליתא בכ"י פ' ובכ"י א', ולפני זה כתוב בכ"י ב"מ ואסתר של זהב אוממים על כל מעלה, ובכ"י ל' על מעלה הראשונה, ואח"כ כתוב ושני עמודים של שיש על ראשי האריות: (פא) ושני אריות של זהב חלולים משני צדי הכסא. בכ"י ב"מ ובכ"י א' כתוב עמודים משני צדי הכסא. ובכ"י פ' במקום עמודים הג' שם עוחרין. ובגדפס בשמות ושני אבנים של זהב היו על שני צדי הכסא, וכן צילקוס איהא ושני אריות של זהב חלולים, ולפני זה מובא צילקוס שם ושני גפנים של זהב עומדות משני צדי הכסא ומגילות על ראשי העמודים, ומן המלות "אריות של זהב חלולים" מתחיל בכ"י המלא באוצר הספרים בקאמברידג' שם חסר בראשיתו: (פב) ושתי קתדראות. בכ"י ק' וצילקוס בשם מדרש פנים אחרים ושני קתדראות. ובגדפס ובכ"י פ' ובכ"י א' וצילקוס בשם מדרש והוא ממדרש פנים אחרים נוסח, "של זהב". וכן בת"ם ותרין מותבין דהבא. מזה נראה שהיה גם לפנינו הג' "של זהב", והמלה קתדרא היא "יונית ורומית" αἰθέρα Cathedra (קאטהדרא) מין כסא לאדם חשוב: (פג) היו עומדים. בכ"י ב"מ ובכ"י ל' ובכ"י ק' ובכ"י א' ובכ"י פ' תשרי המלה "עומדים" ובגדפס גם המלה "היו": (פד) אחד

אבא גוריון פרשה א

(פה) לגד החוזה, ואחד לנתן הנביא, (פו) ושבעים קתדראות מקיפין, (פז) לכסא לשבעים זקנים, (פח) ועל כל דרך ודרך שני אריות ושני נשרים עומדים על רגליהם, זה כנגד זה, (פט) וכשהמלך עולה לכסא נותן רגלו על מעלה הראשונה, (צ) חוזר הגלגל בתוך המגנון, והארי, (צא) פושט את ידו של ימין, והנשר (צב) גפו של ששאל, והמלך נשען עליהם, (צג) ועולה למעלה השנייה, עמד על המעלה, וגלגל חוזר, והנשר פושט (צד) גפו של ימין, והארי ידו של ששאל, והמלך נשען עליהם ועולה, (צה) וכן לכל מעלה ומעלה, (צו) והיה טווס של כסף טען במגנון למלך ומשיבו על הכסא, (צז) והנשרים פורסים גפיהם, (צח) והיו עולים במגנון, (צט) ומסבכים למעלה מראשו, (ק) ויונה של זהב, (קא) יורדת מן העמוד, ופותחת את הארון, ונושלת את התורה, (קב) ונותנה אותה על ברכיו, לקיים מה שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו (דברים י"ט), (קג) וארי פושט ידו, ונוטל העטרה ונותנה על ראשו,

הערות ותקונים

לגד. כ"ה גס בכ"י ב"מ וכ"י ל' וכ"י א', אגל בכ"י ק' וכ"י פ' אחת לגד: (פה) לגד החוזה ואחד לנתן הנביא. בכ"י ק' הגי' אחת לנתן הנביא ואחת לגד החוזה, ובילקום הביא גס מדרש וסוף מדרש פנים אחרים ב', אחד לכהן גדול ואחד לזקן, וסיים "ו"א אחד לגד החוזה ואחד לנתן הנביא". וכוון במה שהביא "כ"א" למדרש אגל גריון. ועיין להלן במדרש פנים אחרים ב' הערה כ"ד. וכן במדרש כסא של שלמה (בית המדרש ח"ה ד' 36) הגי' אחד לגד החוזה ואחד לנתן הנביא. וראיתי בת"ם לזקן כמו שהוא בילקום בשם מדרש (מדרש פנים אחרים) "ותרין מותבנין דדבהא חד לכסא רבא וחד לכסא כתיבא": (פו) ושבעים קתדראות, גס פה בגדפס הגי' "של זהב": (פז) מקיפין לכסא, זה חסר בגדפס, והסיס שס "ויושבין ביה" הוא מיותר, ובכ"י ק' הגירסא מקיפות לכסא, ובכ"י פ' מקיפות לכסא: (פח) ועל כל דרך ודרך. כ"ה בכל כתבי יד. ובגדפס הגי' ושבעים קתדראות של זכר לשבעים זקנים ויושבין ביה ועל כל קתדרה וקתדרה שני אריות ושני נשרים ומכונים אחד כנגד אחד ועומדין על רגליהן: (פט) וכשהמלך עולה לכסא. כ"ה בכל כתבי יד וגם בילקום. ובגדפס הגי' וכשהמלך עומד על הכסא: (צ) חוזר הגלגל בתוך המגנון, בכ"י ק' וכ"י פ' ו"א וחוזר הגלגל מתוך המגנון, ובילקום (ואף מן מדרש פנים אחרים) חוזר גלגל של מגנון, אולם בגדפס והיה הגלגל חוזר, ומלת מגנון בארתי לעיל, וז"ל מגנון, וגמא לנכון בכ"י א', ובכ"י פ' בשעות ממנו נחצברו אריותיו נו ושעות ב': (צא) פושט את ידו של ימין, בילקום בשעות על ימין וז"ל של ימין, ובכל כתבי יד וגם בגדפס מלת "את" ליתא, ובכ"י פ' וכ"י א' הגי' פושט יד ימין: (צב) גפו של ששאל, בגדפס כנפו של ששאל: (צג) ועולה למעלה השנייה עומד על המעלה והגלגל חוזר. וכ"ה בכ"י ק', ובכ"י ב"מ וכ"י ל' הגי' ועולה למעלה השנייה עומד על המעלה והגלגל חוזר. ובגדפס הגי' ועל מעלה שניה חוזר, וחסרים המלות ועולה למעלה השנייה, ובכ"י פ' ובכ"י א' ועולה למעלה שניה וחוזר הגלגל: (צד) גפו של ימין. גס פה בגדפס הגי' כנפו של ימין: (צה) וכן לכל מעלה ומעלה. כן הוא גס בכ"י ב"מ ובכ"י ל', ובכ"י ק' הגי' ועל לכל מעלה ומעלה כ'. ובגדפס ובכ"י א' ובכ"י פ' ועולה למעלה שלישית וכן לכל מעלה ומעלה: (צו) והיה טווס של כסף טען במגנון למלך. בכ"י ק' והיה שס תנין של כסף טוען במגנון וכוסף המגנון למלך. ובכ"י ב"מ והיה שס תנין של כסף טוען במגנון וזוקף למלך, וכ"ה בכ"י ל' רק במקום וזוקף כבז שס וכוסף. ובגדפס הגי' תנין של כסף היה טוען גלגל של כסא וכוסף למלך שלמה, במקום "טוען במגנון" הגי' "טוען גלגל של כסא". וכן במדרש כסא של שלמה (ביהמ"ד ח"ה ד' 36) איתא רז' תנין של כסף במגנון. גס בת"ם הביא ומן בחר כן הוא תנינא רבא משקע במגנון, ובכ"י פ' ובכ"י א' הגי' וטווס של כסף טוען במגנון וכוסף המגנון לפני המלך: (צז) והנשרים פורסים גפיהם. בכ"י ק' והנשרים פורסין כנפיהם. ובכ"י ב"מ והנשרים פורסים גפיהם. ובכ"י ל' חסרה המלה "גפיהם". ובגדפס ומיד פושטין הנשרים את כנפיהם. ובכ"י פ' וכ"י א' והנשרים עלו במגנון ופורסים גפיהם יל המלך: (צח) והיו עולים במגנון, בכ"י ק' ועולים במגנון, בכ"י ב"מ וכ"י ל' ועולים במגנון, ובגדפס גס פה השמים המלה חזרה והיגו המעזיק או המדפס ועלין בגלגל של כסא: (צט) ומסבכים למעלה מראשו. כ"ה בכל כתבי יד, אולם בכ"י ק' בשעות ומסבכים, גס בגדפס בשעות והיו מוסבין למעלה מראשו, והגי' הנכונה היא ומסבכים משון סיבכים בגפיהם (שמות כ"ה כ) ענינו כסוי, וכן בת"ם וסון אריון ומשרין סלקין במגנון ומסלין על רישיה מלכא שלמה, והרגום סכות לראש סללה לרישי, וכן בילקום שס והיו מכסין למעלה על ראשו של מלך: (ק) ויונה של זהב יורדת מן העמוד, וכ"ה בכל כתבי יד ובילקום, וכן בת"ם ויונה די דלכא הוה נחצא מן עמודא. אולם בגדפס ויונה של זכר הייתה עומדת בין העמודים: (קא) יורדת מן העמוד. בכ"י ק' נוסף "על ידי המגנון", וגס בכ"י פ' יורדת מן העמוד במגנון. ובכ"י ב"מ וכ"י ל' ו"א ליתא: (קב) ומתה אותה על ברכיו. בכ"י פ' וכ"י א' הגי' ומתה ברכיו: (קג) וארי פושט ידו. ז"ל וארי של ששאל פושט ידו, כמו שהוא בכל הכתבי יד וגם בגדפס:

והעמודים

אבא גוריון פרשה א

(קד) והעומדים [שם] אומרים (קה) תקום מלכות בית דוד לעולם: ועל כל מעלה ומעלה (קו) היו בו חיות מהורות כנגד שמאות, (קז) במעלה הראשונה שור וכנגדו ארי, שניה מלה [וכנגדו] זאב, שלישית גדי [וכנגדו] נמר, רביעית צבי [וכנגדו] דוב, (קח) חמישית נשר [וכנגדו] יונה, (קט) ששית נץ [וכנגדו] צפור, (קי) והוא עולה ונותן שלום ביניהן, (קיב) והיה קורא על כל מעלה במעלה פסוק אחד, על מעלה ראשונה אומר תורת ה' תביכה מישיבת נפש (מחלים י"ח), בשניה עדות ה' נאמנה מהכימות פתי (ע"א), בשלישית פקודי ה' ישירים משמחי לב (ע"א ע"א), ברביעית מצות ה' ברה מאירת עינים (ע"א ע"א), בחמישית יראה ה' מהורה עומדת לעד (ע"א ע"א), בששית משפטי ה' אמת צדקו יחדו (ע"א ע"א), (קיג) ואחר כך יושב שלמה על כסא ה', (קיז) וכהן גדול וסנהדרין באין ושואלין בשלומם ויושבין מימינו ומשמאלו ודינן עמו את הדין, (קיד) וכשהיו באין העדים לפני המלך, (קמו) המנגיני פוקים, והנגללים חורין, והאמירות נוהמין, והנשרים פורחין, והמזמורין מצפצפין, (קמז) וכל כך למה, לחשוף לבם ויעידו האמת, (קיו) וכיון שראה

הערות ותקונים

(קד) והעומדים שם. הוספתי מלה "שם" ע"פ כ"י ק' וכ"י פ' וכ"י א', והסר גם ככ"י ב"ם וכ"י ל' ובגדפס: (קה) תקום מלכות בית דוד לעולם מלה לעולם ליתא בכל כ"י: (קו) היו בו חיות מהורות כנגד שמאות. ככ"י ב"ם וכ"י ל' היו שני חיות שמא כנגד סכור, ככ"י פ' וכ"י א' היה חיות שמא כנגד סכור ומלת "שני" ליהא שם. ובגדפס הגי' היו החיות שמאות עם הסכורים, ובכסא של שלמה (ביהמ"ד ח"ה ז' 35) ליהא כך: ר' אלעזר אומר אלו החיות והבהמות שהיו חקוקות בכסא חיים היו בעלי קרניים וחיים בעלי פרישות יד ושיון אלו נגמרא ואלו בערפס (?) ולא חקקם הקב"ה בכסא של שלמה אלא להראות מן דומה לישראל לעמיד לנא שפירדיון אלו עם אלו להיות דרים כאחד כו', פה נרשם סימן האלה, ובגמרא ז"ל ושנין נגמרא אלו ספרות, וכן היון ירדיו הרה"צ החכם הכולל מהר"י פערלעס נמכ"ט הירחי של גרעסן משנת 1872 ז' 131: (קז) במעלה הראשונה שור וכנגדו ארי, וכל"ה ככ"י פ' וכ"י א' אצל ככ"י ק' וכ"י ב"ם ב"ם ו' חסרים המלות במעלה הראשונה, והג' שם זא' שור וכנגדו ארי: (קח) חמישית נשר וכנגדו יונה, בגדפס כתוב בחמישית נשר כנגד לפור, והוא בשעות, וז"ל בחמישית נשר כנגד [יונה, בששית נז כנגד] לפור, והשמים המעתיק מן כנגד עד כנגד: (קט) ששית נץ וכנגדו לפור. ככ"י ק' בששית לפור וכנגדו נץ, והג' שפנינו נכונה, וכל"ה בכל כתבי יד: (קי) והוא עולה ונותן שלום ביניהן, ככ"י ב"ם והוא עולה ביניהם ונותן שלום ביניהם. ובכ"י ק' חסרים המלות ונותן שלום ביניהם. ובגדפס הגי' והוא היה עולה ביניהם להודיע שהוא טוען שלום ביניהם מפני שהוא יושב בין אלו לאלו: (קיב) והיה קורא על כל מעלה ומעלה פסוק אחד, וכ"ה ככ"י פ' וכ"י א'. ובכ"י ב"ם ב"ם ו' היה קורא על כל מעלה ומעלה פסוק אחד, וכ"ה ככ"י פ' וכ"י א'. ובכ"י ב"ם ב"ם ו' היה קורא על כל מעלה, על האחת אומר, על השנייה כו', על השלישית כו'. ובגדפס ובשניה יושב על כל מעלה ומעלה קורא פסוק אחד: (קיג) ואחר כך יושב שלמה על כסא ה'. הוא לשון הכתוב דבר"א כ"ס כ"ג. אצל ככ"י פ' וכ"י א' הגי' ואחר"כ יושב שלמה על כסאו: (קיו) וכהן גדול וסנהדרין באין ושואלין בשלומם. בגדפס הגי' וכשהיו הכהן גדול והזקנים באים אל המלך שלמה לשאל שום דבר מהמשפט שבין אדם לחבירו יושבין מימין ומשמאלו ודין עמהם את הדין, וכל"ה בילקום וכשהיו כהן גדול והזקנים שאלים בשלום המלך יושבין מימין ומשמאלו ודינן עמו הדין, וכן היה הגי' לפי בעל ת"ש שמגרנס וכד' אחא כהנא רבא למשאל בשלמא דמלכא שלמה וכל סגייא סו יתבין מן ימינא דבורסיה ומן שמאליה ודיינין דינא דפ"ה, י' להקין שז"ל ודיינין דינא דפ"ה: (קיד) וכשהיו באין העדים לפני המלך. ככ"י ב"ם וכ"י ל' וכ"י ק' וכשהיו מביאין את העדים לפני המלך, ובכ"י פ' וכ"י א' הגי' וכשהיו באים לפני העדים להעיד לפני המלך. ובגדפס ובשניה מביאים את העדים להעיד, ובילקום (והוא ממדרש פנים אחרים) וכשהמלים את העדים לפני שלמה. ובת"ש וכד' הו' שילון סהדי די סהדון שקריא קדם מלכא שלמה, המלות די סהדון שקריא י' מתחם מן הספר, כי היה כן לפני כל העדים אשר באו להעיד ולאו דוקא עדות סקר: (קמו) המנגיני פוקים, ז"ל פוקעים. ובכ"י פ' ובכ"י א' המנגיני פוקעים, ובכ"י ב"ם ובכ"י ק' המנגינות פוקעים, ובגדפס השמים המעתיק המלות האלה וכתוב היו הנגללים של כסא חורין, וגמלא לנכון גם בת"ש הו' מנגינין פקעין נגלליא חורין, וכן בילקום בשם מדרש (והוא ממדרש פנים אחרים) הביא היו מנגינות פוקעים נגלליא חוריים: (קמז) וכל כך למה לחשוף לבם ויעידו האמת, וכל"ה ככ"י פ' ובכ"י א'. ובכ"י ב"ם כד' שיהרדו לבם ויעידו האמת, ובכ"י ל' לחשוף לב העדים, ובכ"י ק' כדי לחשוף לבם להעיד אמת, ובילקום הגי' להעיד האמת. ובגדפס הלשון ממוגס קלא, כדי לחשוף את העדים בלבם כדי להעיד אמת, ובילקום הגי' לחשוף לבם של עדים בשביל שיעידו אמת: (קיו) וכיון שראה אתהשורש ביקש לישב עליו. ובגדפס ואתהשורש ראה אותו כסא והואהו לו לישב עליו יותר מנכונדלגר ומדריות ומתפרע ולא יכול לישב, ולפי זה כתוב שם "ואף נכונדלגר כשנבקש לישב עליו נשבר כאשר כתבנו" והוא מיותר והוספת המעתיק. ובכ"י

אבא גוריון פרשה א

אחשורוש, ביקש לישב עליו ולא יכול, שלח (ק"ח) והביא אומנן מצור ומאלכסנדריא, (ק"ט) ולא עשו כמותו, (קכ) ועשה כסא וישב עליו, ושלוש שנים עסקו בו, לקיים מה שנאמר בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו:

[בשנת שלש למלכו]. ובשנת שלש ישב על אותו כסא, ועשה משתה לכל שריו ועבדיו, (קכא) ולמה עשה משתה, יש אומרים (קכב) איפרכיות (קכג) עמדו עליו וכבשם, ויש אומרים (קכד) יום גינוסאי שלו היה, ושלח אנרות לכל שרי הפרדיות, (קכה) לבא לעשות לפניו שמחה, (קכו) באו לפניו מאה ועשרים ושבעה גדולים בני מלכים, מן קב"ז מדינות שחיה שליט בהם, וכולם עשופים (קכז) אצטלאות של לבן, ובאו (קכח) והיו מסובין על מסות של זהב ושל כסף:

בהראותו את עושרו. (קכט) ומהיכן היה לו העושר הזה, אמר ר' תנחומא נבוכדנצר (קל) עינו צרה בממטו, וכיון שנמה למת אמר (קלא) כל הממון הזה איני מניחו לאיל מרודך בני, (קלב) עשה ספינות נחשת ומילאן זהב,

הערות ותקונים

ב"מ ויון טראה לחשורוש את הכסא נתאווה ליסב עליו: (ק"ח) והביא אומנן מצור ומאלכסנדריא. ככ"א פ' וכו' א' והביא חכמים אומנים מאלכסנדריא של מלרים. ובתרגום וזייתי אחריו מן אלכסנדריא: (ק"ט) ולא עשו כמותו. ככ"א פ' וכו' א' לעשות כמותו ולא עשו כמותו אלא עשו לו כסא ושרו בעשייתו ג' שנים וישב עליו בשנה השלישית, וכן בתרגום ואתעסקו ביה חרין שיין ובשחא חליחא דמלכותיה יתיב עליו הויה טרסיה. וככ"א ק' הגי' ולא יכלו לעשות ועמדו לעשות שתי שנים ובשנה השלישית כילו עשייתו. וככ"א ב"מ וכו' ל' ולא יכלו לעשות כדמותו ועמדו לעשותו ג' שנים ובשנה השלישית כלו והשלימו עשייתו ועשה משתה לכל שריו דכתיב עשה משתה לכל שריו, ועיין גנדעס, וכוה נלס דביבא"ר שם דמות כסא של שלמה: (קכ) ועשה כסא, בילקוט ס"ס באבא גוריון ובתרגום מסיף מעט: (קכא) ולמה עשה משתה, זה חסר גנדעס במדרש אבא גוריון (בית המדרש ח"ל ד' 2), כאשר העירותי לעיל חסר שם דף שלט עד והשתייה כדת, ומוכח בילקוט אסתר שם וחסר הליון מדרש, והוא ממדרש פנים אחרים ג', אף שגמל' נס באבא גוריון, אצל בילקוט הביא בלשן מדרש פנים אחרים נוסח ג', גם הסיוס שהביא בילקוט ויש משום של כסף ליתא בל"ז רק במדרש פנים אחרים: וכן גמל' בתרגום ראשון לאסתר ומסול מה עבד משקלא היה דלמדין עליו אחרים ואולו וכבשטן ובחר דלכבשטן ראש ועבד משקלא, ואית דאמר יומא דלדא הוה ליה וסדר אנרתא לטולק מדינתא למיתו למעבד קדמוי דחזא: (קכב) איפרכיות. מלה יזית, ופי' מחזות: (קכג) עמדו עליו וכבשטן. ככ"א פ' וכו' א' מרדו בו וכבשטן: (קכד) ויש גינוסאי של הוה, ככ"א פ' וכו' א' ויש גינוסאי הוה, והוראת גינוסאי ויש הלדא, והמלה יזית: (קכה) לבא ולעשות לפניו שמחה. ככ"א פ' וכו' א' ליתא, רק ושלח אנרות לכל שרי המדינות קב"ז שיתולו ובאו כולם, ובמדרש פנים אחרים ג' הוא כמו לפניו: (קכז) באו לפניו מאה ועשרים ושבעה. ככ"א ק' באו לפניו מן מאה ועשרים ושבע מדינות גדולות מלכים גדולים בני מלכים כולם עשופים אצטלאות לבנות, וככ"א ב"מ ובאו לפניו מכל קב"ז מדינות בני מלכים עשופים אצטלאות של לבן, וככ"א פ' וכו' א' נאמר רק ובאו כלם עשופים לבנים, ובמדרש פנים אחרים ג' באו לפניו קב"ז גדולים בני מלכים מן קב"ז ארצות שהיה שלים בהן: (קכו) אצטלאות של לבן, וכו"ה במדרש פנים אחרים ג', וככ"א ק' אצטלאות לבנות, וככ"א ב"מ אצטלאות של לבן, וככ"א ל' בשעות אצטלאות וז"ל אצטלאות, וכו"ה נס בילקוט, ולדעתי ז"ל אצטלאות של מילת, וכן בת"כ בפסוק בשנת תרגם עסיפן באצטלאות דמילת, עיין ערוך ומוספי ומתרגמן ערך מלת שפי' למר נקי, ואולי נשמעה רק המלה "מילת" והיה כתוב של מילת לבן, כמו שאמרנו חול' (מנייה י"ב ע"א) חור כרפס מאי חור שמואל אחר מילת לבנה: (קכח) והיו מסובין על מסות של זהב ושל כסף. ככ"א פ' והסיבן, וככ"א פ' והסיבן, ובילקוט נוסף והוא מן מדרש פנים אחרים ג' שהבאנו להלן, והוא: ויש מסות של כסף ושל זהב אלא כפתין שהיו תחתיו של כסף ושל זהב היו כו': (קכט) מהיכן היה לו העושר, נס זה חסר גנדעס, ומוכח בילקוט סוף רמז אלף ס"ו בשם אבא גוריון, וכן נשה במדרש אסתר פ"ב אות א', ולקח ממדרש אבא גוריון: (קל) עינו צרה בממטו, ככ"א ק' עינו צרה בממטו הוה, וככ"א ב"מ עינו רעה בממטו הוה. ובילקוט וכו"ה פ' וכו' א' היה צר עין בממון: (קלא) כל הממון הזה איני מניחו לאיל מרודך בני, בילקוט שם בשם אבא גוריון כל הממון הזה איני מניח אחריו שלא יתכבד אחר בממוני, וככ"א פ' וכו' א' כל הממון הזה איני מניח אחריו שלא יתכבד כמותי, ובמדרש אסתר שם כיון ששה למות אחר מה איני כל ממון זה לאיל, ז"ל לאיל מרודך. וככ"א ב"מ כל ממוני אני מניח לאיל מרודך בני: (קלב) עשה ספינות נחשת. ככ"א ק' הגי' מה עשה ספינות נחשת נחשת ומילא אותן זהב וחסר בארן והשמיים והסך עליהן מי פרת. וככ"א ב"מ וכו' ל' ויה והביאו ספינות של

ה

מדרש אבא גוריון פרשה א

והמבינן בארץ, והפך פרת עליה, (קלג) וכשעמד כורש לבנות בית המקדש, הפך פרת מעליה וביצא, (קלד) שנאמר ונתתי לך אוצרות חשך ומסמני סתרים (ישעי' מג), אמר ר' לוי (קלה) ששה תיסוריות מלאין כסף וזהב היה מראה להם אחשוברש בכל יום ויום, באותן שמונים ומאת יום, שנאמר בהראותו את עושר כבוד מלכותו (קלו) [ואת יקר תפארת גדולתו הרי ששה], (קלי) וישראל היו שם, (קלח) וכשהיו ישראל רואים כלי בית המקדש שם, לא היו רוצים להכב עמם, ועשה להם מסיבת לעצמם: ובמלאת הימים האלה עשה המלך לכל העם וגו'. (קלם) אמר ר' חנינא בר פפא מלמד (קס) כששמעו גדולי הדור ברחו, (קסא) אמר ר' שמעון בן יוחאי מכאן שאכלו בשולי גוים בעל ברחם, (קסב) אמר ר' חנינא בר עינול

הערות ותקונים

אל נחשט ומלא אוהה זכר והפר נצרך והסמינס והפך נהר פרת עליה, ובמדרש אסתר מילא אותן ממון וספר והסמינס בפרת והפך פרת עליה, ובמפרש עץ יוסף הביא בשם כלי יקר ח"ל: והפך פרת עליהן בלחמיו והפך עליהן פרת נראה שחפר חוץ לפרת והפך עליה פרת, נמלא שששה נאופן שילך פרת חוזר ומחדר שלל במקומו, ומ"ס והסמינס בפרת היינו על שם סופו שנעשה דרך שם למי פרת ע"ל. ובליקום דפוס פולגא בספוט והפך עליה עוברת, מן כי פרת נעשית המלה עוברת. ורואתי בהרנוס ראשון על אסתר תרנוס ע"פ האגדה הזאת, ובתור דלכלו ושחו והתפנקו אחיו לבון ית עתריה די יסתאר בידיה מן כורש מדלה ואף כורש אסתר ההוא עתרה בגדלותה דבכל חסר בספר פרת ואסתר חתן שית מלה ותמנן לחמיהון דנחשט מלין דכח סב, ע"כ. המלות שית מלה ותמנן הם מיוהרות ויש למחקר: (קלג) וכשעמד כורש לבנות בית המקדש הפך פרת מעליה ומתגלו לו, ובכ"י ב"ם וכו' ל' כהוב וכיון שעמד כורש וביק לבנות בית המקדש הפך פרת מעליה ומתגלו לו, ובכ"י ב"ם חסריה המלות, הפך פרת מעליה, ובכ"י פ' וכו' א' וכסניקס כורש לבנות בית המקדש הפך פרת מעליה ומתגלו לו: (קלד) שנאמר ונתתי לך אוצרות חשך. ובכ"י ק' סיים ולא הכפיק כורש לחיות עד שגא אחשוברש ולקחם, ובליקום סיים ומשם ירש אותו ממון: (קלה) ששה תיסוריות. ובכ"י ק' תסבוריות. ובמדרש פנים אחרים ב' תסבוריות, והמלה יוניה תסבוריות ופירושה אוצר של תפארת. ובכ"י ב"ם השמים במעמיק המלה הזרה והיני שם גבורים. ובכ"י פ' וכו' א' מלה, שש' ליתא, והג' ח"ר לוי תסבוריות מלאים כסף וזהב, והמאמר הזה מוצא בליקום שם במאמר שלפניו המתחיל ד"ל בהראותו ששה תסבוריות, והוא ממדרש פנים אחרים: כי הלשון שהביא הוא כלאון אשר הוא במדרש הגל', עיין להלן. ובת"ס שיתא ב' גזוי הוא מחיו לבון בכל יומא מלה ותמנן יומא כיו'. ובמדרש אסתר פ"ב בהראותו ששה ניסין היה פותח ומראה להן בכל יום, ז"ל ששה גיסינ, פ' אוצרות, כמו שהוא בשמ"ר פ"ס ומובא במוספי ערך גם: (קלו) ואת יקר. עד הרי ששה הוספתי כמו שהוא בכל כתבי יד ובליקום וכן בת"ס דכתיב עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו הא שיתא, ובכ"י ק' וכו' ב"ם וכו' פ' וכו' א' חסריה המלות, הרי ששה: (קלי) וישראל היו שם. ובכ"י ב"ם וכו' ל' והלך מישראל כשהיו רואים כלי בית המקדש שם לא היו רוצים להביט עמם. ובכ"י ק' היו מישראל ממומנים שם. ובכ"י פ' וכו' א' והיו שם מישראל: (קלח) וכשהיו ישראל רואים כלי בית המקדש שם לא היו רוצים להביט עמם. ובכ"י פ' וכו' א' לא רצו להביט שם. ובכ"י ק' לא היו רוצים להסתכל בפניהם, במקום להביט עמם. ובליקום והוא ממדרש פנים אחרים ב' וכשהיו ישראל לא היו רוצים להביט בפניהם לא היו רוצים להביט רוצים להביט בשביל ששה רואים כלי בית המקדש ועשו להם מסיבה לעצמם ובשביל שהיו מארין לפיכך ימים רבים ימים של אמר ע"כ. וכן תראה ב' בת"ס וכן חתן ממון ישראל מאני דבית המקדש לא היו גזיין למגני * קדמיו ואחריו ליה למלכא לא גזיין וישראלן למגני ממון דחיוני מאני דבית המקדש ואמר מלכא עבדיו: להן סמכא מורא לגרמיהון ע"כ. המחוורגמן ואחריו המוספי הביאו בהרנוס הזה צערך סמך וכתבו פ' סעודה, והמשיביר כתב סעודה הסעוד וסומך את הגוף ע"כ. אולם המהרשם הניחם קן על מסיבה כי כן נקרא הסעודה כמו הסגו אחד מנכר לבלם, יען כי היו יושבים בעת האכילה בהסביבה והסמינס על צד שמאלה, וזה שהניחם סמכא. ורואתי בכ"י ב"ם במקום ועשה להם מסיבה לעצמם כתוב שם ועשו להם סעודה לעצמן: (קלם) חנינא בר פפא. מובא בליקום רמז אלף מ"ה בשם אבא גוריון. וכן נראה במדרש אסתר פ"ב אות ב' ח"ר חנינא בר פפא גדולי הדור היו שם וברחו: (קס) כששמעו גדולי הדור ברחו. ובכ"י ק' כיון ששמעו גדולי הדור ברחו, ובכ"י ב"ם ששמעו גדולי הדור וברחו, ובכ"י פ' וכו' א' מלמד ששמעו גדולי ישראל וברחו: (קסא) ארשב"י. מובא בליקום שם. וליתא במדרש אסתר: (קסב) חנינא בר עינול. בכ"י ב"ם בן עינול, ובכ"י ק' בר ממל, ובליקום חסר שם האומר, ובמדרש אסתר שם בר עינול, וע"כ קתה סיניס' וזכרנו ממדרש אבא גוריון, ובכ"י פ' וכו' א' חסר שם האומר, ובכ"י שם והיו אומרים לישראל יבול הוא

* המלה הזאת נעלה ממני סתורה, ובאילוי את פי ידידי הרב הגדול והגלגל סגלאל דר' קאהוט, ובשם לי א' ספך כי הוא לשון ערבי גמי פ' כען עזר דבר מה sich anlehnen לכן הוא משם כמו להבט:

אבא גוריון פרשה א

(קמג) אמרו לישראל יוכל אלהיכם לעשות לכם (קמד) כמעודה זאת לעתיד לבא, אמרו לו (קמה) [אותה מעודה שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים לעתיד לבא, עליה נאמר] עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד ג), אם עושה לו כזה אנו אומרים לו (קמו) כבר אכלנו כמותה על שלחני של אחשוורוש:

בחצר גנת ביתן המלך. (קמז) היו נמועים אילני פירות ובשמים ועשויה כיפים עד חצי האילנות, ורצופה אבנים טובות ומרגליות, והאילנות מצילות עליהן: חור כרפס ותבלת. (קמח) היו יריעות של בוך וארנמן וטבעות של כסף (קמט) מקשרות בחבלי בוך, והיה ארנמן פרוש (קנ) תחת רגלי המשמשים, ומרקדין לפני המסובין:

והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים. (קנא) מי שהיה שותה בכוס זה (קנב) לא היה שונה ושותה בו, אלא מכניסו ומציץ אחר: דבר אחר שונים (קנג) הביא כליו (קנד) וכלי כל העולם, כליו נאים מכלי העולם, כליו וכלי בית המקדש, כלי בית המקדש נאים מכליו, (קנה) ששל למסרונה שהיתה מבטת בשפחתה, [כל זמן שהיא מבטת בשפחתה] פניה משתנות, (קנו) כך כל זמן

הערות ותקונים

אלהיכם לעשות לכם מעודה זאת: (קמג) אמרו לישראל, בכ"י ק' וכ"י ב"ם אחר להם אחשוורוש לישראל: (קמד) כמעודה זאת. בכ"י ק' כעודה כזאת, ובכ"י ב"ם כעודה כזו, והמלות לעתיד לבא ליתא בכ"י ב"ם. ובמדרש אחר לון אותו רשע יכול אלהיכון עתיד דעביד לון יוחר מכן, ז"ל יכול אלהיכון דעביד לון יוחר מכן לעתיד: (קמה) אותה מעודה. הוספתי ע"פ כ"י ק', וליהא נס בכ"י ב"ם וכ"י פ' וכ"י א': (קמו) כבר אכלנו כמותה על שלחנו של אחשוורוש. בכ"י ק' כבר אכלנו על שלחן של אחשוורוש, וכ"ה במדרש אחר, ובכ"י ב"ם כבר אכלנו כמוה כמעודה של אחשוורוש, ובכ"י פ' וכ"י א' כבר אכלנו כזו לפני אחשוורוש: (קמז) היו נמועים אילני פירות ובשמים. וכ"ה בכ"י פ' וכ"י א'. ובכ"י ק' גינת ביתן היתה נמועה אילני בשמים ועשויה עד ה"י האילנות ומרגליות ורצופה אבנים טובות ומרגליות, וכן בילקוט והוא ממדרש פנים אחרים ז' והיתה נמועה אילנות ובשמים ועשויה כיסין עד ה"י האילנות ומחוסה באבנים טובות ומרגליות והאילנות מזילות עליהם. ובכ"י ב"ם וכ"י ל' גינת הבית היתה נמועה באילני פירות והיתה מחוסה (בכ"י ל' ורצופה) באבנים טובות ומרגליות והאילנות מזלזלין עליהם, ז"ל מזילות עליהן. וזוהי בהרעו רשאו דמות נביא אילנין עבדין פירין וזוסינן כנישן עד פלגותהון דבס סב ושליו בשאלמת אבן עבא ומסללין עליהון. ובילקוט שם מובא לפני זה ובמלואת הימים האלה וגו' בהשלימו הימים טעמה משתה אחר אזי עשה משתה לבני מקומי וביבאם לחצר גינת ביתן. וזה הוא מן מדרש פנים אחרים נוסח ב'. וכן בהרעו שני תרגם ובמשלם יומיא האילנין אחר מלכא השתא אטנד משקיל לבני אחריי ט' ועד כיסין: (קמח) היו יריעות של בוך. בילקוט אחר שהביא המאמר על בחצר גינת הביתן רב וסמואל כו' והוא מנמאר מגילה י"ב, הביא אח"כ חז"ל מור כרפס מן החבליים שהיו מושכין להנלות את יודע מה היו המצוות שהחבליים של בוך וארנמן והיו מקשרים בסנעת של כסף וזהב וארנמן פרוש תחת רגלי המשמשים והיו מרקדין על רצפת אבנים טובות ומרגליות לפני המסובין. והוא לקוח מן מדרש פנים אחרים ז': (קמט) מקשרות בחבלי בוך. בכ"י ק' וכ"י ב"ם וכ"י ל' ה"י בחבלי מילת, ובכ"י פ' וכ"י א' בחבלי מילתין: (קנ) תחת רגלי המשמשים. בכ"י ב"ם וכ"י ל' פרוש תחת רגלי המסובין והמשמשים מרקדין לפני המסובין, ובכ"י פ' וכ"י א' וארנמן פרוש על הרצפה והמשמשים מרקדים עליהם לפני המסובין: (קנא) מי שהיה שותה בכוס זה. מובא בילקוט שם וחסר ה"יון, וכן מובא במדרש אחר בספוק וכלים מכלים שונים, וכן מובא בהרעו שני: (קנב) לא היה שונה ושותה בו. בכ"י ק' אחר המלה "ושותה", וס' ה"י אלא היה מכניסו ומצוץ באור ומציץ אחר. ובכ"י פ' וכ"י א' לא היה שונה ושותה בו אלא מכניסו והוא על: (קנג) הביא כליו. מן כליו עד כליו שלאחריו חסר בכ"י ק' ע"י שגגת המעתיק, ובכ"י פ' וכ"י א' המלות ד"א שונים ליתא, ומתחיל ומהו וכלים מכלים שונים שהביא כליו וכלי עולם: (קנד) וכלי כל העולם כליו נאים מכלי העולם. בכל הכ"י יד ה"י הביאו כליו וכלי עולם, כליו נעים מכלי עולם, וכ"ה גם במדרש אחר, וכ"ה במדרש לקח עוב, וכן יש לתקן גם לפיט: (קנה) מהל למסרונה. במדרש אחר למסרונה שהיתה לה שפחה יפה כל זמן שמנפת בשפחתה היו פנים משתנות (קנו) כך כל זמן. בכ"י ב"ם וכ"י ל' ה"י כך כל זמן שכלי בית המקדש נראים עט כליו, כליו עד אותו רשע משתנין, ובכ"י פ' וכ"י א' כך כל זמן שזרצין כליו עט כלי בית המקדש משתנין ועשוין כשפחת, ובילקוט והוא מן א"ב כל זמן שזרצין כליו עט כלי בית המקדש משתנין ועשוין כשפחת, ומהו טבע דברי התרגום תמן הו' מתלפין דמותהון הי כאבר ומן קדם-מי בית מקדשא אשתאלי. וכן בח"ס כד הוון מסקין למאי דבית מקדשה ומינין בהון היטן

אבא גוריון פרשה א

שכלי בית המקדש רואין כלי אותו רשע, משתנים (קנו) ונעשים כעופרת: והשתיה כדת. (קנה) כדת כל אומה ואומה, (קנמ) אילין מדאי לא שת מוניא ארסון מן גרבא: כדת כל מקום ומקום, (קס) אית אתר דבעי למיכל ובתר כן משתייא, ואית דבעי למשתיא ובתר כן למיכל:

אין אונם. (קסא) אמר רבי לוי כך היה (קסב) טכמים של אנשי פרס, היו משקין בכוס גדול (קסג) מחזיק (ר"ה שמיניות) [ד' ה' שמיניות] (קסד) ונקרא פתקא, (קסה) ואפילו מת או משתגע (קסו) לא היה מחזירו עד ששתיחו,

הערות ותקונים

אומא עמא הוה משתי זיוסון: (קנו) ונעשים כעופרת. וכו"ה במדרש אסתר שם וכן בפסד"א פ"ח והכילא כלי בית המקדש וכלי בית היו משתנים ונעשים כעופרת: (קנה) והשתיה כדת כדת כל אומה ואומה. מכאן מתחיל בנדפס (בית המדרש ח"א זר 2), עיין לעיל הערה מ"ז שהעירוני כי חסר בנדפס דף שלם. והמאמר הזה מובא גם במדרש אסתר ולקוח מן אבא גוריון: (קנמ) אילין מדאי לא שת מוניא ארסון מן גרבא. "בכ"י פ' וכו"ה" דלילין מדאי לא שת מוזיקיא ארסון מגרבא. "ובכ"י ק וכו"ה ב"ם כ"ה" אילין מדאי (בכ"י ב"ם מדייא) לא שת מוזיקיא (בכ"י ב"ם מן זיקיא) אלא מן גרבא (בכ"י ב"ם גרבא). "ובכ"י ל' הקר כל המאמר מן אילין מדייא עד ובתר הכי מינס. וידידי הרב החוקר הגדול מהר"א יעלניעק הביא בנוספות להקדמתו כי בכ"י הגעתי ממוט בעדו כאז: מלא מדייא לא שת מוזיקיא, ארסון ונדנא. ובמדרש אסתר לפנינו אילין כותאי דלא שאת חמרא דנזיקין אייתי לון חמרא דקוליא. ולפי גרסת המדרש השמים באבא גוריון הנדפס המלות "ארסון ונדנא", ותיקן אילין מדייא לא שת מוזיקיא אייתי לון דקוליא, אולם המלה ונדנא שהביא נחשבה נפקוס כגרבא שהבאתי מכ"י פ' וכו"ה א' ונעשית ע"י שגגת המעתיק ונגרבה, (אות ס נעדרה ונעשית זו ומן אות נעשית ד). וראיתי במ"כ במדרש שם פ' דלא שאת חמרא דנזיקין, יין המונח ומשחמר בזיקין במדות (ז"ל בטדות) והביא להם יין המונח ומשחמר בקוליה מין כלי מלשון קולתא דדרז"ל כדים של חרס, ולדעתי יותר נכון לגרוס מונייא ר"ל יין מונח מעורב עם דברים ממוקחים מלשון המקרא אל יהכר המונח (ש"ס ז' ד'), אייתי לון מן גרבא, הביאו להם מן נבל וגזר, חרסות כל נבל ימלא יין (ירמיה יג יב) כל גרב ימלא חמר, והמלה ארסון קשה לגרסה, הביא ב"ם נכתב במקומו אלא מי. ואין ספק שהיה בני הראשונה ה"ה שגרנס על כי אם או על מלת בלתי: וראיתי במ"ע של ידידי הרב החכם הגדול הר"ן בר"ל (שנה ראשונה ז' 197) שהביא את דברי המדרש הזה ודחק לתקן את הטופסא המשובשת ולא עלתה בידו: (קס) אית אתר דבעי למיכל. בכל כתבי יד ונדפס ובמדרש אסתר שם בני' אית אתר דבעי מינס ובתר כן משתייא, ואית דבעי משתייא ובתר כן מינס, והמעתיק בכ"י רומי השמיט המלה "מינס" והציג פ' המלה "למיכל". ובליקוט צ"ל לעשות כליין אש ואש נמלא המאמר הזה המחזיל והשתיה כדת כל מקום ומקום אית דבעי למיכל מינס, הביא ב"ם נכתב במקומו שם ממדרש אבא גוריון: (קסא) א"ר לוי. מונא בילקוט קת צבגטון אחר והוא ממדרש פנים אחרים: ועל המאמר שלפניו והשתיה כדת אין אונם מאי כדת א"ר עין כדת של הורה, נרשם אבא גוריון צטעות, והוא מנחמא מגילה י"ב ע"א. והמאמר הזה מובא גם בח"ס: (קסב) טכמים של אנשי פרס. בח"ס מפול דכסא דאנשי פרסא, יש לתקן מפול טכסא דאנשי פרסא, ובכ"י א' וכו"ה פ' בני' של מלכי פרס, גם במקום היו משקין בני' שם משקין: (קסג) מחזיק ר"ה שמיניות. תקנתו ד' ה' שמיניות. בכ"י פ' מחזיק ארבעה חמשה היקין, בכ"י ב"ם מחזיק חמש שמיניות. ובכ"י ל' מחזיק ר"ה שמיניות, ובכ"י פ' וכו"ה א' מחזיק ד' ה' שמיניות. ובליקוט והוא ממדרש פנים אחרים ב' מחזיק ארבעים שמיניות ז"ל שמיניות כמו שהוא לנכון במדרש פנים אחרים רק במקום ארבעים בני' שם שלשים שמיניות, ובח"ס דהוב לביד ארבעה וחמשה המיטון, והוא ג' ישרה. ופ' בלשון יוני ורומי מין מדה ח"י בהין ומונא צמוספי ערך המינא, ונדרר מן ארבע חמשה הצי המעתיק ד' ה', ואח"כ נעשית צטעות ר"ה, ונדפס מחזיק ט"ז שמיניות, ואין ספק שבכ"י ה' כתב ד' ה' והמעתיק חשב על אות ד' שביא' ונמקסו ד' ה' בני' ט"ז, ובכ"י ב"ם נשאר מלת חמש וחמשה מלת ארבע: (קסד) ונקרא פתקא. בכ"י ק' וכו"ה קוראין אותה פתקא, וכן בח"ס והוא מתקריה שמי פתקא, ובנדפס, הנקרא פתקא, ובכ"י פ' פסקא, ובכ"י א' פתוקא, ובליקוט פסקא, והוראת המלה בלשון פרסי היא כוס, (עיין פרעמדשפראליכע רעדענבארטען להחכם המהולל מהר"א בריל ז' 50), והמחזיר נערך פתקא כתב לא ידעתי מאי והערך לא הביאו עכ"ל, וראיתי במדרש אסתר אין אונם צפצפא לטוס דחמן שאתן בנסא לפיכך אין אונם צפצפא, יש לתקן ש"ל צפצפא: (קסה) ואפילו מת או משתגע. בכ"י ב"ם וכו"ה ל' ואפילו ה' ה' מת או משתגע, ובכ"י ק' ובמדרש פנים אחרים ואפילו הוא מת ואפילו הוא משתגע: (קסו) לא היה מחזירו עד ששתיחו כילו: וכו"ה ל' ונדפס. ובכ"י ק' לא היה יכול מחזירו, ובכ"י פ' וכו"ה א' אין מחזירו עד ששתיחו כילו: ובכ"י

מדרש אבא גוריון פרשה א

(קסז) ושרי הכשקים שלהם היו מתעשרים מאותן המסביבין שלא ישקו אותם בו, אבל אחשוורוש (קסח) לא הכניס אותו הכוס לתוך סעודתו דכתיב אין אונס:

לעשות כרצון איש ואיש. (קסס) אמר לו הקב"ה רשע יבול אתה לעשות כרצון איש ואיש, שני אנשים מבקשים [לישא] אשה אחת, שמה יבולה (קע) לינשא לשניהם, וכן שתי ספינות (קעא) מפורשות (קעב) לים הגדול, אחת (קעג) מבקשת (קעד) רוח דרומית, ואחת [מבקשת] רוח צפונית, (קעה) שמה יבולה רוח אחד לנהוג את שתיהן, שני בני אדם באים אצלך לסחר, (קעו) איש יהודי ואיש צר ואויב, יכול אתה לצאת ידי שניהם כאחד, (קעז) אלא לרוסם לאחד ולצלוב את אחר, ומי יכול לעשות כרצון איש ואיש, הקב"ה, (קעה) דכתיב ביה (קעט) רצון יראיו יעשה (הה"לס קמא יט), (קפ) ר' הוניא בשם ר' לוי אמר בעוה"ז כשרוח דרומית מנשבת אין רוח צפונית מנשבת, אבל (קפא) לעתיד לבא הקב"ה מביא רוח (קפב) אנרססם בעולם, (קפג) ומנהיג את שתיהן כאחד, שנאמר ואומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ (שפיה מג ו): גם ושתי המלכה עשתה משהו נשים בית המלכות. (קפד) אמר ר' יצחק

הערות וחקונים

(קסז) ושרי המעשים שלהם היו מתעשרים. צילקס הכיז הכיז ומי שהוא שר המעשים היו גדולי פרס מעשרין אותו, שהגדולים של מוכיבין רומים לו ומתנין לו כמה דיריין של וכו' שלא להפקתו בו, והוא לקוח מן מדרש פליס אחרים ב', רק במדרש פליס אחרים שם קצר המעתיק והציג וכו' כדלעיל ע"ש, ואלי הוספתי את הנחמר אל מקומו, ועיין גם בח"ס: (קסח) לא הכניס. וכן בכ"י ב"מ וכו' ל' וננדפס, אבל בכ"י ק' לא הו"ל, ובח"ס לא יעלון, ובכ"י פ' וכו' א' הכיז היו מתעשרין מן המסביבין שלא ישחו בו כל אחשוורוש ובפלו דכתיב אין אונס: (קסס) אמר לו הקב"ה מובא צילקס סוף רמז אלף מ"ח, והציון במאמר שלפניו מוסב גם על זה. וכ"ס במדרש אסתר בקל"ה שיטתו כדרך מדרשי מאוחרים: (קע) לינשא. בכ"י ק' וכו' ב"מ וכו' ל' להנשא, ובכ"י פ' וכו' א' שמה תוכל להשיאה לשניהם: (קעא) מפורשות. וכ"ס בכ"י א'. ובכ"י ק' וכו' פ' פורשות. וננדפס מתפרשות: (קעב) לים הגדול. צילקס ציס הגדול, וננדפס חסרה מלת הגדול: (קעג) מבקשת. וכ"ס צילקס ובכ"י ב"מ ובכ"י ק' וכו' ל', וננדפס הכיז לריכה: (קעד) רוח דרומית ואחת מבקשת רוח לפינת, וכ"ס בכ"י ק' וכו' פ' וכו' א' גם ננדפס, ובכ"י ב"מ וכו' ל' אחת מבקשת רוח לפינת והאחרת רוח דרומית: (קעה) שמה יבולה רוח אחד לנהוג את שתיהן. ננדפס ובכ"י ב"מ וכו' ל' וכו' פ' וכו' א' שמה יבולה רוח אחת לנהיג את שתיהן, ובכ"י ק' וצילקס שמה יכול לנהוג שתיהן: (קעז) איש יהודי ואיש צר ואויב. וכ"ס ננדפס, ובכ"י ב"מ וכו' ל' האחד איש יהודי והאחר איש צר ואויב. ובכ"י פ' וכו' א' למחר שני בני אדם באים אלך מרדכי והמן שמה תוכל לנאח ידי שניהם כאלה האחד וללגוז האחר: (קעז) אלא לרוסם לאחד בו. בכ"י ק' לרוסם אחד וללגוז אחד, ובכ"י ב"מ וכו' פ' וכו' א' לרוסם האחד וללגוז האחר: (קעה) דכתיב, בכ"י ק' שכתבו בו, ובכ"י ב"מ וכו' פ' וכו' א' שאלמר: (קעט) ראו יעשה, צילקס ובכ"י פ' וכו' א' מובא הכתוב ומשניע לכל חי רטון (הה"לס קמ"ה פ"י): (קפ) ר' הוניא בשם ר' לוי. בכ"י פ' וכו' א' ר' נחמיה בשם ר' גנאה, ובכ"י ק' ר' הונא בשם ר' צביא בר לוי, ובכ"י ב"מ וכו' ל' רב הונא בשם ר' גנאה נן לוי. ובמדרש אסתר ר' הונא בשם ר' צביא בר לוי, ושם המאמר צו"ר פ"ט ושם הכיז ר' יוסי בשם ר' צביא בר לוי, יש לתקן ש"ל ר' הונא במקום ר' יוסי. וננדפס "ר' לוי אמר" ננד: (קפא) לפה"ד לנא. בכ"י פ' בשלם הכא: (קפב) אנרססם. וכן בכ"י ב"מ וכו' ל' אנרססם, וז"ל אנרססם, וכו' א' וננסי את שתיך כאלה, אנרססם ג"כ בשמות, וצילקס אסתר שם ובכ"י פ' וכו' א' אנרססין, ג"כ בשמות, וז"ל אנרססין, והיא מלה יונית *ἀνρσσς* ופ' רוח מערבית לפינת. ורמתי בערוך ערך אנרססין שהביא המאמר מו"ר וסיים ס"ל אנרססין, והיא כגירסא הכ"י רומי שלפנינו אשר שמתיו לפנים הספר, אבל הכיז הוציא משוכחת. ועיין בערוך השלם לזידי הרב הגדול מוה"ר ח"י קלאס ערך אנרססין: (קפג) ומנהיג את שתיהם כאחד. בכ"י ק' ומנהיג לשתיהם כאחד, וננדפס ומנהיג אותם כאחד, ובכ"י פ' וכו' א' ומנהיג את שתיך כאחד, וצילקס ומנהיג שניהם כאחד, ובמדרש אסתר רבה ובמדרש ו"ר שם ששתי רוחות משמשות: (קפד) א"ל יתקן. כ"ס בכ"י ב"מ וכו' ל' וכו' פ' וננדפס, אולם בכ"י ק' כתבו א"ר אליעזר, ובכ"י א' וצילקס מובא זה בשם ר' יוחנן וחסר שם הציון לנא גריון, וצילקס שם בהתחלת המאמר מובא מאמר אחד א"ר יתח

ז מדרש אבא גוריון פרשה א

(קפה) שהיו... וזנת להם יין שחור. מה ראה הכתוב לפרסם סעודה של ושותי, (קפו) אמר ר' יהושע בן קרחה להודיעך לאיזה שלוחה אסתר נכנסת, אמר ר' מאיר (קפו) אם כן נתן הקב"ה למכעיסיו, לעושה רצונו על אמת כמה וכמה:

בית המלכות (קפה) מלמד שנתנה אותן בבתיים מצויירים סקום שהמלך ישן, דאמר ר' אבין (קפט) רוצה אשה שהיא סבסבת בציירות נאות מליכל עגלות מפוסמות:

ביום השביעי כסוב לב המלך ביין. (קצ) אמר ר' אבהו כשישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה (קצא) ובתשבות לפני הקב"ה, אבל אומות העולם כשאוכלין ושותין מתחילין (קצב) [בדברין] תיפלות, (קצג) הללו אומרים מדיות נאות, והללו אוכרים פרסיות נאות, אמר להם אהשוורוש כלי שאני משתמש בו לא מדיו ולא פרסאי (קצד) אלא כשראי, ואין כיוצא בו בעולם, אמר להם סבקים אתם לראותה, אמרו לו הן (קצה) ובלבד ערובה: ד"א כסוב לב המלך ביין. (קצו) א"ר לוי

הערות ותקונים

לפי שהיתה נשאלת להדין שחור כו' עד לא רלו להסב במסכה, סוף לקוח מן מדרש פנים אחרים ז', ולפינו זכ"י שם שהיתה מוסכת להן יין שחור: (קפה) שהיתה נעוצה להם יין שחור. ובכ"י ב"ם וכו' ל' כתוב יין בחור, ופי' יין של מלכות, ומה עבד מלך כדצק לשחור וישתתן לך, ועיין רש"י ברכות כ"ו ע"א משכרי לך פרסאי. ופעל ת"ש לא הכין כוונת המלה והרגס והוא מונח להין רמז אובכא, וחשב שפי' שחור מראה שחור, וכבר העירתי ע"ז בהמניד שם...: (קפו) אמר ר' יהושע בן קרחה. נשנה גם בלשון רבה פ"ג אות ט', וכן מונח בילקוט שם רמז אלף מ"ט, ובמדרש הני' כל כך למה? להודיעך כו'. ובילקוט הני' לומר לאיזה שלוחה נכנסה אסתר. ובכ"י ק' חסר א"ר יהושע בן קרחה עד אמר ר' מאיר, שהשמים המעתיק מן אמר עד אמר: (קפו) אם כן נתן הקב"ה למכעיסיו. זכ"י ק' וכו' פ' א' ובמדרש אסתר הני' אם כן למכעיסיו כל שכן לעושי רצונו, ובכ"י ב"ם וכו' ל' אם כן נתן הקב"ה לעושי רצונו ק"ל לעושי רצונו. ובילקוט למכעיסיו כן ק"ל לעושי רצונו: (קפה) מלמד שנתנה אותן בבתיים מצויירים כו'. נשנה במדרש אסתר פ"ג סי' י' ובילקוט שם והסר הניין, ובמדרש אסתר רסריס המלות, מקום שהמלך ישן. ומה בחרנוס אף ושהי וכו' עבדל משתא נשיא צנית מלכותא אחר קישון בית דמוך די למלכא. ובכ"י ק' נמאל לפי זה עוד מאמר אחד וכן הני' שם בית המלכות מלמד שנתנה אותן בית הכלא שאם ימרו אחד מבעליהן בנחון חתא אשה מבפנים. ד"ל שנתנה אותן בבתיים מצויירים כו', והמאמר הזה נמאל גם במדרש אסתר שם, ד"ל בית המלכות נתנה אותן בבית היספלידא שלה לומר שאם ימרו בנחון חתא חתא אשה מבפנים נחונה ולא ימרו. והמעתיק זכ"י ק' השמיס המלה בית היספלידא שהיא יומית אסתר (המלך) וכו' המלות, "בית הכלא", ובילקוט שם בית המלכות למה עשה בבית המלכות כאן אשה מונח שהנשים מבקשות להיות יודעות הכל הכניסה אותן למקום שהמלך ישן והיתה אשה נחונה במסכה כל מלך כאן הוא יסן כאן הוא לוכד כאן הוא שוה, והוא ממדרש פנים אחרים ז'. ומה שזכר בעל הת"ש שחרנס והאין משאלין כל כך דמין מלכא והוות מהויה להון, למה נשי צנן דידעין כל מידי וסות אמרין להין מנניא דמלכא, לכא אכיל ולכא שתי ולכא דמין. ויש לתקן במקום מנניא דמלכא ל"ל בגניא דמלכא, והוא הרגס של המסכה של מלך, עיין לעיל הערה קל"ח: (קפט) רוצה אשה. זכ"י ב"ם ובגדס רוצה אשה שהיא מבסת בצורות נאות מלאכול עגלות פסומות, ובכ"י ק' שחא מנסת בצורות נאות ויהר מלאכול עגלים מפוסומים. ובמדרש אסתר רוצה אשה שהיא בבתיים מצויירין ובגדים מצויירין מלאכול עגלים מפוסומים. ובכ"י פ' וכו' א' רוצה אשה לבקש בצורות מלאכול פסומות: (קצ) א"ר אבהו כשישראל אוכלין ושותין. זכ"י ב"ם כתוב אמר רבי, ובכ"י ק' וכו' פ' וכו' א' ובגדס הני' כמו לפיט א"ר אבהו, ובכ"י ק' טקף, כשישראל עשין רצונו של מקום וואכלין ושותין" והיא גי' משוכח. ומאמר דומה לזה נמאל גם בגמרא מגילה דף י"ב ע"ב שישאל אוכלין ושותין מהחילין בדברי תורה ובדברי תשבות. ובילקוט הביא כמו שהוא במדרש פנים אחרים והסר הניין. ובכ"י פ' וכו' א' כשישראל שביעים מתחילים בדברי תורה ובשירת רות: (קצא) ונתשבות. זכ"י ק' ובכ"י ב"ם וכו' ל' הני' ושירות ותשבחות, ובגדס נאמר ובשירת ונשמו מלות ונתשבות, וכן זכ"י פ' וכו' א' ליתא למלת, ונתשבות: (קצב) בדברי תיפלות. זכ"י ק' נוסף, ובדברי עריות: (קצג) הללו אומרים. זכ"י פ' וכו' א' התחיל לומר לפי האשורות מדיות נאות: (קצד) אלא כשראי. זכ"י ק' וכו' ב"ם וכו' א' אלא כשראי, ובכ"י פ' אלא כשראי: (קצה) ובלבד ערובה. כ"ה גם זכ"י פ' וכו' א', ובכ"י ב"ם ובגדס ובלבד שחא ערובה, ובכ"י ק' ובלבד שחא ערובה: (קצו) א"ר לוי. כ"ה בכל כתבי יד ובגדס, אצל ככ"י ק' נוסף לפי זה, לא עב לביה בחמריה עד יום השבת לפי ששלה ופתי ושיהא מביאה בנות ישראל ערומות ועשה בהן מלאכה בשבת לפיכך נגזר עליה שחא ערובה בשבת והיינו דכתיב (וכראת) (זכר את) ופתי ואת אשר עשה ואת אשר

(קצו) אומות העולם אין להם מורה, בשבב לב המלך אין כתיב כאן, אלא כמובן לב המלך, אבל ישראל [כתיב בהם] וילכו לאהליהם ששחים ושבי לב (מ"א טו) : ר' יודן ור' לוי (קצה) אמרו משמיה דר' יוחנן (קצט) כל מקום שנאמר במגילת אסתר מלך אחשוורוש באחשוורוש (ר) הכתוב מדבר, ובכל מקום שנאמר מלך סתם (רא) במלך מלכי המלכים הכתוב מדבר, כסוב לב המלך ביין, כסוב לבו של הקב"ה ביינה של תורה : **אמר** למחוסן. מחוסן זה מלאך (רב) המסונה על החיסה, בותא (רג) זו ביהוה, חרבונה (רד) אחר בא, בגתא ואבגתא (רה) א"ר יצחק (רו) אמר הקב"ה מצחק אני עליכם (רי) כאבנתיים מאחורי הקוריים :

הערות ותקונים

נצור עליה כחשש עשהה כן נצור עליה, והוא נמנע מלמנוע עליה דף י"ב ע"ב ומונע גם בילקוט וחכר האין ובילקוט הגי' א"ר אבא ובנמנעל הוא בשם רבא, וכן בנמנעל ובינמנעל דהוה שבתא כו' על עיסק דרות מפלנחא ית בנחל דישרלעל ערשין: (קצו) א"ר' און' ל'א' שמי' בנמנעל אסתר מונח וזה בשם ר' יחזק ע"ס קת' האספות, א"ר' און' ל'א' שמי' דנחית וסוד ל'א' יהיה לרשע (קבלת ח יג) איתנין: והכתיב כסוד לב' המלך שני, א"ר' כסוד און' כתיב כלן אלא כסוד, וזהו א"ר' און' ל'א' שמי' מונח כו'. ובכ"י פ' וכו' א' הגי' א"ר' און' ל'א' שמי' מונח שני: (קצו) ר' יודן ור' לוי אמרו משמיה דר' יוחנן, וכו'ה בכ"י ב"ם וכו' ל' ובנדפס ובנמנעל אסתר ע"פ אות י'. ובכ"י ק' ר' יודן ור' לוי בשם ר' שמעון: (קצו) כל מקום שנאמר בנמנעל אסתר. בכ"י ק' כל מקום שכתוב בנמנעל, ובכ"י ב"ם וכו' ל' כל מקום שנאמר בנמנעל, ובנמנעל אסתר כל מקום שכתוב בנמנעל זו: (ר) הכתוב מדבר. מכאן ועד הכתוב מדבר חזר בכ"י ש' שהשמים המעתיק מן מדבר עד מדבר, ובכ"י א' ובכ"י פ' נאמר רק כל מקום שנאמר בנמנעל מלך שבת בנמנעל מלכי המלכים הכתוב מדבר, והשאר ניתא: (רא) בנמנעל מלכי המלכים הכתוב מדבר. ובנמנעל אסתר שם כתוב: משמש קדש וחול, ר"ל פעמים משמש קדש ופעמים חול, ופיין בנמנעל מנילה דף פ"ע ע"ב: (רב) הממונה על החימה. וכן הוא בכ"י ב"ם וכו' ל' וכו' פ' וכו' א' ובנמנעל אסתר פ"ג אות י"ב. ובנדפס זה מלאך הממונה על הממונה, וכן בנמנעל ראשון המומן דמהמני על הממונה. ובכ"י ק' הגי' על הממונה ועל החימה. ובנמנעל אסתר פ"ג אות י"ב טופס א"ר' יוחנן בנמנעל שעה קרא הקב"ה למלאך שמונה על החימה, ודורש טופסין למלאך חימה בחילוף הכ"י בחי"ח. ורואיתו בחילוף הרד"ל שכתב נכון לגורם על הממונה וטעמו שכתוב לנכחו על החימה ע"כ: (רג) זו ביה. בכ"י ק' זו ביה, בכ"י ב"ם וכו' ל' צנייא, בנדפס צניצניא, ובנמנעל אסתר דבריו טעמים מן א"ר זו ביה, וכן בנמנעל ראשון זו ביה, ובכ"י פ' וכו' א' בזה על הכו: (רד) אחר נא. וכו'ה בכ"י ק', ובכ"י ב"ם וכו' ל' אחר נא, מלה אחת. ובנדפס אחר נא, ובנמנעל אסתר אחריו ביהא, ובנמנעל ראשון אחר ביה, וז"ל אחריו, מלה אחת, וכן במקום אחריו ביהא ז"ל אחריוצא. ובכ"י פ' וכו' א' חרבונו על החרב: (רה) א"ר' יחזק. בנמנעל אסתר הגי' א"ר' שמעון ב"ר ינאי: (רו) אמר הקב"ה מתחלף אני עליהם. בכ"י פ' וכו' א' ובנדפס אמר הקב"ה מתחלף אני עליהם: ובכ"י ב"ם חסדים המלות, אמר הקב"ה וגם שם הגי' משחק אני עליהם, וגם בנמנעל אסתר משחק אני עליהן: (רז) כלבנתים מחאורי הקורים. בכ"י ק' ובנדפס כלבנתים מחאורי הקורים, ובכ"י ב"ם וכו' ל' כלבנתים מחאורי הקורים, ובכ"י פ' וכו' א' כלבנתים מחאורי הקורים, ופיין בנמנעל אסתר רבה לביא נחיות מחאורי הקורים, וכל הנרמאות הם בשמות, וז"ל אמר הקב"ה משחק אני עליהן נחיות מחאורי הקורים, והלשון היה נמנעל בנמנעל ב"ר פעה"א אף הנחיות מחאורי הקורים [ג] הקורים] היו טופסין בה, ופי' אף הכהנים, היה נמנעל אסתר בלשון ערבי, ומזה הביא הכתוב ס"א אנשים ז"ל נשים. ובעדן קר הביא הגי' אף הכהנים. ופי' מחאורי הקורים, מחאורי חוס הערב (חוסטר דפר טטרופ דפס ווטרטוטופס), (כי במלה קרירות היה יונית, עיין פסיקהא פסקא ויהי בשלה הערב ר"י), ופי' היה טופסין בה, היו שוחקות בו, כנס בוראמיה מנחא. והמאמר היה מצי"ר מונח בעדן ערך נחיות ובעדן קר ח' בשמות בשמות וז"ל קאנווט. ורואיתו בתעורר ראשון לאסתר שחרגה נחית ואבנתה עתיד מרי ענמא ינאיה יתאון נגד דעטר עיניו בענארה, הנהג כן ע"פ מדרש אבא רננין, ובנא שמונת המחמיר קר הוא עתיד הקב"ה לשחק אותם כנחיתים מחאורי הקורות, ר"ל ידרוך עליהם וישחקם הדק היסב כלאשי גת הדורכים את העגבים מחאורי קורות ביה הכד. ובוראמיה עמא היה בלחמית דריכה ורמיסה (פרפסספן, טרפטן), ותרגומו של גת עתרה. וחשב כי מלת לשחק היה בשי"ן יימנית מלשון וסחקה ממנה הדק, ונעלם ממנו טווח דבריו מדרש: (רח) א"ר אבא. ובכ"י בכ"י ק'. ובכ"י ב"ם וכו' ל' ובנדפס חסרים המלות. א"ר אבא: (רס) שלא עליה כלום אלא הכתר וטרומה. בכ"י ב"ם שלא יהיה עליה כלום אלא עטמה, וכו'ה ל' ובכ"י פ' וכו' א' שלא יהי עליה כלום אלא הכתר, ונראה כי בכ"י רומי שלפנינו הרכיב ב' טסחאמא יחד

וצתרנו

ה מדרש אבא גוריון פרשה א

אלא הכתר וערומה, (ריו) ר' שמעון בר נחמני בשם ר' יונתן אמר אין הרשעים נדונים בניהנם אלא ערומים, שנאמר ה' בעיר צלמם תבזה (תהלים עג כ), (ריא) ולמה בעיר, (ריב) אמר ר' שמעון בר נחמני בשם ר' יונתן מקום שהלשמים מקפה (ריג) תמן נצלם. (ריד) אמר ר' יונתן אף הסצריים לא נידונו אלא ערומים, שנאמר וברוח אפך נערכו מים (שמות יו ח):

ותמאן המלכה. (רמו) שלחה לו דברים שנוגעים בלב, אמרה לו (רמו) מה נפשך (ריו) אם רואין אותי כעורה, (ריח) הרי אתה מתננה בי, ואם רואים (ריו) אותי יפה, (רכ) יתנו עיניהם להרוג האיש ההוא, (רכא) ומקלקלין בי, (רכב) [רמו]תו לא נרמו עוקצתו לא נעקץ, (רכג) שלחה לו אי מפש יצא לברך מייך, (רכד) דע שאני בת בתו של נבוכדנצר, (רכה) שהיו מלכים ורוזנים עשויים מרמס לפניו, ולא היה (רכו) האיש

ה ערות ותקונים

ובתרנום ראשון וגור מלכא וכו' לאהלה ית ושתי מלכתא פטילתא כו' גרס כלילא דמלכותא על רישה: (ריו) ר' שמעון בר נחמני בשם ר' יונתן, בכ"י פ' וכו' א' ר' שמעון בש"ר יונתן, ובכ"י ק' ונגדפם ר' שמעון בר ר' נחמן בש"ר יונתן, ובכ"י ב"ם וכו' ל' ר' שמעון ב"ר נחמן בש"ר יונתן, ובמדרש אסתר פ"ג אות י"ד ר' שמעון בר אבא אומר בש"ר יונתן: (ריא) ולמה בעיר. מדרש אסתר שם וילקוט תהלים רמו תת"ח בשם התנחומא, והוא בתנחומא תהוה כו' י"א ובתנחומא כ"י תהוה אות ז': (ריב) ארשז': בשם ר' יונתן, בכ"י ב"ם וכו' א' א"ר שמואל בר נחמן בש"ר יונתן, וכו' ר' שמעון, וכו' לנכון בכ"י ל' וכן במדרש אסתר, ובכ"י ק' א"ר שמעון בר נחמן, ונגדפם א"ר שמעון, וחסריה המלות "בר נחמני": (ריג) תמן נצלם. בגדפם תמן מלכא, ובכ"י ק' תמן מלכא, ובכ"י ב"ם וכו' ל' מקום שהלשמים מקפחים שם מלכאנין, ובכ"י פ' וכו' א' נאחר דלישמים מקפח תמן מילני: (ריד) א"ר יונתן. וכו' בכ"י ל' ונגדפם, ובכ"י פ' ואמר ר' יונתן, ובכ"י א' ואמר ר' יונתן, אולם בכ"י ב"ם יתא המלות "א"ר יונתן" כי כבר אמר למעלה בשמו: (רמו) שלחה לו. מדרש אסתר פ"ג אות י"ד, וילקוט רמו אלף מ"ס מונח בשם מדרש ועוד שלחה לו שופה שפס כו' מאמר גדול מן מדרש פנים אחרים ב' כמו שתרצה להלן, ועיין בתרגום שני: (רמו) מה נפשך. ב' מלות האלה חסרים בכ"י ק': (ריו) אם רואין אותי כעורה. בכ"י פ' וכו' א' אם רואין אותי לגנאי הרי את מתננה עליהם: (ריח) הרי אתה מתננה בי. בילקוט שם שאם אני נכנסה ואיני נאה יאמרו המלך שחקן הוא, והוא ממדרש פנים אחרים: (ריט) אותי יפה. וכו' בכ"י ב"ם, ובכ"י ק' ונגדפם ובמדרש אסתר רבה אם רואים אותי נאה, ובכ"י פ' וכו' א' אם רואין אותי לשבח: (רכ) יתנו עיניהם להרוג האיש ההוא. בכ"י ב"ם וכו' פ' וכו' א' ונגדפם מוננים עיניהם להרוג אותו האיש, ובכ"י ק' הן מתקלקלין וגוהנים עיניהם בי להרוג אותו האיש: (רכא) ומקלקלין בי. וכו' בכ"י פ' וכו' א', ובכ"י ב"ם ומלכאנין בי, ונגדפם ומשחמשים בי, וכן במדרש אסתר נותנין עיניהם להשחמם בי והורגים אותך, וכו' קטנין יתך וגסנין יתך לאיבה: (רכב) רמוהו כו'. הוספתי כמו שהוא בכל כתבי יד ונגדפם ובמדרש אסתר: (רכג) שלחה לו. וכו' בכל כתבי יד ונגדפם, וכו' ועוד שלחה לו, וילקוט שם בשם מדרש והוא במדרש פנים אחרים ועוד שלחה לו שופה שפס אם בייך יאל לך, וכן יש לחקן גם לפנינו שפס אם בייך יאל לך. ובכ"י ב"ם שלחה לו אי שפס אתה שילא לך בייך: (רכד) דע שאני בת בתו של נבוכדנצר. ובכ"י ב"ם וכו' ל' דע כי אנכי בתו של נבוכדנצר, ג"כ בפשוט, וכו' בת בתו, ובכ"י פ' וכו' א' דע שאני בתו של נבוכדנצר כמו שכתבנו של נבוכדנצר במלכות, ולפ"י יש לחקן ש"ל דע שאני בת בתו של נבוכדנצר. וילקוט (והוא ממדרש פנים אחרים) וכן בגדפם (במודא נהקן ע"פ הילקוט) דע שאני בתו של נבוכדנצר כמו שכתבנו: נבוכדנצר. ובתרנום ראשון ריש אסתר גנין עשיתא דשתי ברתיה דלוי מרודך בר נבוכדנצר, ואין ספק שרצה בלשון גנין אני בת בתו של נבוכדנצר והוסף המלות "דלוי מרודך" ובאמת כמו שנוסח לפנינו היתה בת בלשון. וגם בת"ס בפסוק ותמאן הביא בלשון אבא לקביל אלפא חמרא שבו ולא אשעו יתיה חמרא, וזה לאחר בלשון (דניאל ה א), וכן בגמרא מגילה דף י"ב ע"ג שלחה לי אבא לקביל אלפא חמרא שתי כו'. תבואר לפ"י שהיה בתו של בלשון. ובת"ס עוד שם בש' היה אבא היא ושתי מלכתא ברת לוי מרודך ברתיה דבריה נבוכדנצר מלכא דבבל, אין ספק אלא שהיה כתוב "אבא ושתי מלכתא ברתיה דבריה נבוכדנצר" ואחד הוסף "ברת לוי מרודך" כמו שכתב בתרגום ראשון, וגם אולי מרודך היה בתו של נבוכדנצר, עיין רש"י דניאל ה' א': (רכה) שהיו מלכים ורוזנים עשויים מרמס לפניו. בכ"י ב"ם וכו' ל' שהיה מקולם מלכים ורוזנים עשויים שחוק לפניו, ובכ"י ק' שהיה מתקלם מלכים ורוזנים מתמחין לפניו שנאמר והוא במלכים יתקלם ורוזנים נשחקו לו (חנניקא א י). ונגדפם וילקוט ורוזנים עשויים מאמה לפניו ג"ל מרמס לפניו: (רכו) האיש ההוא. בכל

מדרש אבא גוריון פרשה א

ההוא (רכז) קומים איסתבליאות של בית אבא, (רכח) וספין בקרסין לרוין לפני מרכבתו, (רכט) קשידיקין של אבא לא נידונו ערומים, (רל) דכתיב באדיין (רלא) גובריא אילין כפיתו בסרבליהון (דילא ג כה), (רלב) מיד

וחמתו בערה בו. (רלג) אמר רב חנינא באותה שעה (רלד) רמו הקב"ה למלאך הממונה על החימה, (רלה) א"ל חות ומתח קיטומי לזרוק נפן באותנא, א"ר יוחנן (רלו) כל אותן שבע שנים (רלז) משנהרגה ושתי עד שנצלב המן היתה חמתו בוערת בו. (רלא) מתיבי הא כתיב כשוך (רלא ג כה), כשוך ולא שוך (רלש) שכיבה ולא שכיבה, וביון שנצלב המן וחמת המלך שכבה:

ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים. (רמ) אמר ר' סימון (רמא) זה שבשו של יששכר שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים (דילא ג כה) (רמב) יב לג):

והקרב אליו כרשנא שתר ארמא. כרשנא מן (רמב) אפריקי, שתר מן (רמג) אנדיקאה,

הערות ותיקונים

בכל כחצי יד ונגדפס אותו הא"ס: (רכז) קומים איסתבליאות. כ"י א' קומים איסתבליאות, וככ" ב"מ קומים איסתבליאות ז"ל קומים, ובמדרש אסתר נפ' ותמאן המלכה שלחה ואמרה לו קומים איסתבליאות של בית אבא הי"ת כו', ומונח במוספי ערך קמים וכחז פ' גל"ר Comes stabili נגיד על אריות הסוסים: (רכח) וספין בקרסין לרוין לפני מרכבתו. זה חסר נכ" ב"מ, נכ" ל' וספון בקרסון לפני מרכבתו. וככ"י א' וככ" פ' וספון בקרסין לרוין לפני מרכבתו, וככ" ק' ספין לרוין בקרסין נפני מרכבתו, והיא ג' משוכות, ובנגדפס ואפילו כקוסדר לרוין לפני מרכבתו, והוא אשר חיון הרב המו"ל עפ"י הליקוט שם שביא בשם מדרש ולא הי"ת כקוסדר לרוין לפני מרכבת אבי, והמאמר שהביא הוא ממדרש פנים אחרים ב', ולפינו ממדרש שם (כמו שהראה להלן) ולא היה בקוסדר לרוין לפני מרכבת של אבי: (רכט) קשידיקין של אבא. ככ"י ב"מ ל' קשידיקין, וככ"י ק' אנדיקין, ובנגדפס נכ' במדרש אסתר אנדיקין, וכ"י פ' קשידיקין, וגרסא שם "פ" עונש בלשון יו"ן ע"כ. והג' קשידיקין נכונה, עיין ערוך ערך קשידיקין ופי' בעלי עונש: (רל) דכתיב באדיין. וכ"ה בכל כחצי יד ובמדרש אסתר, אולם בנגדפס השמיטו הכתוב הזה והצינו דכתיב אבא לקבל ללשא חמרא שתי ולא רוח ואת רוחית בחמרך, ומנויין שם דילא ה' א', והוא בעשות, כי אין זה לשון הכתוב, ובדילא שם כתוב ולקבל אלפא חמרא שיה, רק נשתבש המאמר ונתוסף ממדרש מגילה י"ב ע"כ, אמר רבא שלחה ליה בר האורייירה דאבא, אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי, והוא גברא אשהטי בחמריה מיד וחמתו בערה בו. וגם בח"א אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא אשעי יהיה חמרא למימר מילין דלא כשרין טוהך: (רלא) גובריא אילין. וכ"ה בכל כחצי יד, ובקרא כתיב אילן: (רלב) מיד וחמתו בערה בו. ככ"י ק' נוסף: מנקס שאטא ערומה לפניו מיד וחמתו בערה בו: (רלג) א"ר חנינא. וכ"ה בכל כחצי יד ובנגדפס. אולם במדרש אסתר חגי' א"ר יוחנן: (רלד) רמו הקב"ה. בנגדפס רוח הקודש קרא למלאך, ובמדרש אסתר אמר הקב"ה למלאך: (רלה) א"ל חות ומתח קיטומי לזרוק נפן באותנא. ככ"י ק' חות זיקא ומתח קיטומא לזרוק נוסף באותנא. וכן בנגדפס חות זיקא וגפח קיטומא וזרוק נוספת באותנא, ובכ"י ב"מ חות זיקא וזרוק באותנא, וככ"י ל' חות זיקא ומתח קיטומא וזרוק נפן באותנא, וככ"י פ' וכו"י א' חות זיקא ומתח קיטומי וזריק נפן באותנא, ובמדרש אסתר חות פח זיקא בכרסיה וגפח בקיטומיה וזרוק נוספתה באותניה, כמ"כ כתב: לפי מה שגלהא באות אמת נראה להגיה חות פח זיקא בלפ"י (או בכרסיה) פי' בנפשו וגפח כו', ופי' רד וגפח רוח בלפיו וגפח בלפיו וזריק נפריה בתמורו, וכן זה משל להגדיל החמה ע"כ. אולם יש להקטן וכז"ל חות זיקא (פי' רוח חזק) ומתח קיטומא (פי' פח הכבשן) וזרוק נוסף באותנא (פי' וזרוק נפריה בתמורו) והכל משל להעצרת החמה: (רלז) כל אותן שבע שנים. וכו"ה ב"מ וכו"י פ' וכו"י א', ובכ"י ק' חשע שנים, ובמדרש אסתר כל אותן השנים: (רלו) משנהרגה ושתי עד שנצלב המן. במדרש אסתר משעה שנהרגה ושתי עד שנכנסה אסתר: (רלז) מתיבי הא כתיב. (רלש) שכיבה ולא שכיבה. ככ"י ק' וכו"י ל' ובנגדפס שכיבה ואינה שכיבה, ובכ"י פ' וכו"י א' וכה כתיב כשוך ולא שוך, וכו"ה ב"מ חסריה המלות שכיבה ואינה שכיבה, ובכ"י פ' וכו"י א' וכה כתיב כשוך ולא שוך של ששכר. וכן בתרומות ראשון ואמר מלכא לחכימא בניו מדיש שכר, וכן מונח בלשון רבא ריש פ"ד, ועיין מגילה דף י"ב ע"כ ופסיקתא פסקא ויהי ביום כלת משה ד' ובהערה שם, ובמסורת המדרש דפוס ווילנא זיין לעיין מה שכתוב בהערות והקוים בפסיקתא דרב כהנא, כוון להערה שני: (רמב) אפריקי. ככ"י ק' אפריקאה: (רמג) אנדיקאה. וכן במדרש פנים אחרים ב' אנדיקין, וככ"י ב"מ בעשות מן ארקי, ובנגדפס בעשות אנדיקין, וז"ל אנדיקין, והיא אנדיקין, וביומית "ἄνδρις" והמאמר הזה נמא' בת"ש כרשנא מן אפריקי שתר מן קנדיקין [ז"ל הנדיקין] ארמא מן אדום תרס

ט

מדרש אבא גוריון פרשה א ב

אדמתא מן (רמז) אדום, תרשיש מן (רמז) קרשון, סרס מרסנא ממוכן מן ירושלים: **בדת** מה לעשות. למה עלתה לה כך, לפי (רמז) שלא דיתה כנחת לאחשורוש לבנות בית המקדש (רמז) ואומרת לו מה שהחריבו אבותי (רמז) אתה רוצה לבנות: **ויאמר** ממוכן. (רמז) מה ראה ממוכן לקפוץ על העצה, פליגי בה תרין אמוראין, חד אמר מפני (רנ) שלא זימננו לסעודה, וחד אמר מפני (רנא) שסיפרתו על פניו, (רנב) ויש אומרים בת היתה לו והיה מבקש להשיאה למלכות: **ומלכותה** יתן המלך לרעותה הטובה מסנה. (רנב) אמר ר' חנינא בר אבהו בתיב כי הוא יכאיב ויחבש ימחין וידיז תרפינה (איז כ"ה), בלשון זה (רנב) נימלת המלכות מזקנה, שנאמר ונתנה לרעך הטוב ממך (ש"א סו כח), (רנב) ובו בלשון חזרת לה המלכות, שנאמר ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה:

פרשה ב

(א) **אחר** הדברים האלה בשוך חמת. (ב) כשהפך מינו (ג) ביקש אותה, (ד) אמרו לו אתה הרגת אותה, אמר להם למה, (ה) אמרו לו שאמרת שתבא לפניך ערומה ולא באה, אמר להם (ו) לא יפה עשיתי, (ז) ומי נתן לי עצה להרעה, אמרו לו שבעת שרי פרס ומדי, (ח) סיד הרגן, (ט) ולפיכך לא הזכיר עוד,

הערות ותקונים

תרשיש מן מנרים. ובכ"י ק' שחר מן אנטוקיה, ובכ"י א' נשטת שחר מאדיק, ז"ל מאדיק, ונמלא לנטון בכ"י פ' מן אדיק: (רדב) אדום. בכ"י ק' נשטת אדם, ומן אלויות דו נשתי ח: (רמב) מן קרשון. בכ"י ק' ונדפס מן תרסס, ובכ"י ב"ם מן תרשיש, ובכ"י ל' מן פרשין, ובת"ש תרשיש מן מנרים, ובינ"ע בראשית י' ד' תרגם תרשיש מרסס, וגם בכ"י פ' וכ"י א' נאמר לנטון תרשיש מרסס, וכן נמדרש פנים אחרים תרשיש מן תרסס: (רבו) שלא היה מנחת לאחשורוש לבנות בית המקדש. בכ"י פ' ובכ"י א' לפי שטיבנה בנין בית המקדש, וזוהי שאב. התרגום ריש אסתר ועל דלא שבתק למנני ית בית מיקדשא לחגור עלה לאתקבלא ערשילתא: (רבו) ואומרת לו. וכל' נדפס. ובכ"י ק' וכ"י פ' ויחיה אומרת לו, ובכ"י ב"ם אלא אומרת: (רבח) אלה רוצה לבנות. בכל כתיב יד ונדפס אלה מבקש לבנות: (רמב) מה ראה. מוצא נמדרש אסתר פ"ד אות ו' בשינויים והוספות: (רנ) שלא זימננו לסעודה. נמדרש שם שלא הזמינה את אשתו לסעודת נשים: (רנא) שסיפרתו על פניו. ובכ"י ב"ם נשטת שסרמרטו בפניו, ובכ"י ל' ובכ"י פ' ובכ"י א' נאמר ג"כ כמו שהוא לפיטו שסערותו, ובמדרש שם עוסף שהיה מסערותו בקורדיקין שלה על פניו לכאן ולכאן: (רנב) ויש אומרים בת היתה לו. כ"ה גם נמדרש אסתר שם. ובכ"י ב"ם ובכ"י ל' ובכ"י פ' ובכ"י א' ונדפס הוא מאמר בפני עצמו, לא על המלך לבדו יש אומרים, ובכ"י ק' אחר המאמר מפני שסיפרתו על פניו סיים שנאמר לא על המלך לבדו עושה ושתי המלכה וגו': (רנב) א"ר חנינא בר אבהו. נדפס חסרים המלות „בר אבהו": (רנב) ניסלה המלכות מזקנה. בכ"י ק' ניסלה המלכות מזקנה וניסלה לדוד, ובכ"י פ' ובכ"י א' שנלשן הזה ניסלה מלוכה מזקנה שאול דכתיב ונתנה לרעך הטוב ממך: (רנב) א"ו בלשון חזרה לה המלכות. בכ"י ק' חזרה המלכות לבת בן בנו אסתר שנאמר ומלכותה וגו', ונדפס וגו' בלשון חזרה לה המלכות, ז"ל ובו בלשון, ומלת וגו' אינה מוסכת למעלה, ובכ"י א' ובכ"י פ' ובו בלשון חזרה לה המלכות:

[ב] (א) אחר הדברים. בליקס רמו אלף כ"א מוצא מאמר הדומה קלת והוא מן מדרש פנים אחרים וחסר הליון, ודברי התרגום ראשון נובעים מן המדרש הזה: (ב) כשהפך מינו. וכל' נדפס ויבליקס, ובכ"י ב"ם ובכ"י ל' כשהפך מינו, בכ"י ק' כשהפג את יינו, בכ"י פ' וכ"י א' כשהפך יינו, והיה גי' נכונה, וכל' נמדרש פנים אחרים, ותרגום הסרי את י"ק מעלין הלא תפינו ית חמרך מייק, עיין ערוך ערך נג: (ג) ביקש אותה. בכ"י ק' ביקש אותה מהם היכן ושתי, בכ"י ב"ם ובכ"י ל' זכר וביקש אותה: (ד) אמרו לו אתה הרגת אותה. נדפס ובכל כתיב יד ליתא למלת „אתה": (ה) אמרו לו מפני שאמרת שתבא ערומה ולא באה, בכ"י פ' וכ"י א' נאמר במקומו „ספרו לו כל המאורע": (ו) לא יפה עשיתי, בכ"י פ' הגי' ויפה עשית שלא באת, ובכ"י ב"ם ובכ"י ל' ולא יפה עשית? ובכ"י פ' וכ"י א' אמר יפה עשית: (ז) ומי נתן לי עצה להרעה. בכ"י פ' וכ"י א', ובכ"י ק' ובכ"י ל' ונדפס ומי נתן העצה להרוע אותה: (ח) מיד הרגן. נדפס נשטת מיד הרגו, ובכ"י פ' וכ"י א' מיד לזה והרגנו, וכן בתרגום ראשון וגזר למשי ללובן שנעה דרברביא על גליבא ועיין בת"ש: (ט) לפיכך הזכיר עוד. בכ"י ק' לפיכך אין מוזר ומזכיר אותה, ונדפס לפיכך אין מזכיר אותה עוד, ובכ"י פ' וכ"י א' הגי' תדע שסרי מכלן

מדרש אבא גוריון פרשה ב

(י) ויש אומרים שנתנו לו עצה (יא) לבטל בנין בית המקדש, לפיכך נגזר עליהם מיתה: ושמו מרדכי. (יב) הרשעים קודמין לשמן, נבל שמו (ש"א כה), (יג) גליות שמו (ס"ד), שבע בן בכרי שמו (ש"נ כ), אבל הצדיקים שמן קודמין להם, (יד) ושמו מנוח (שע"ט יג), ושמו שאול (ש"א כ), ושמו ישי (ש"א י"ז), ושמו אלקנה (ש"א ח), ושמו בועז (רות ב), ושמו מרדכי. (טו) דומין לבוראן דכתיב ושמי ה' לא נודעתי להם (שמות א):

ידיה אומן את הדסה היא אסתר. (טז) רב אמר (יז) בת ארבעים שנה היתה, ושמואל אמר (יח) בת שבעים היתה, (יט) ורבנן אמרו (כ) בת שבעים וחמש שנים. (כא) ר' ברכיה בשם רבנן דתמן אמרו, אמר הקב"ה לאברהם, את יצאת מבית אביך (כב) כשהייתה בן ע"ה שנים, חידך אף הגואל (כג) שעתיד לעמוד סמך על בניך במדי, לא תהא אלא בת ע"ה שנה, מגין הדס"ה: כי אין לה אב ואם, (כד) אמר ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר הקב"ה לישראל אחם בכיתם יתומים היינו ואין אב (א"כ כ), אף הגואל שאני עתיד להעמיד (כה) עליכם במדי, (כו) אין לו לא אב ולא אם, [תה"ד כי אין לה אב ואם]:

ותרדי אסתר נושאת חן. (כז) ר' נחמיה אמר (כח) העמיד מדיות מכאן, ופרסיות מכאן, (כט) ואסתר יפה מכולן. ר' לוי אמר נשאת חן טעונה חן. (ל) [יותר מיוסף],

הערות ותקונים

מכאן ואילך אין מזכירם, ובכ"י ב"ם ובכ"י ל' לפיכך אינו מזכירם עוד, ובמדרש פנים אחרים ומונח בילקוט הגי' יש אומרים שסורדן שכן אתה מואל שאינם מזכירם עוד אלא ויאמרו גברי המלך משרתיו: (י) וי"א שנתנו לו טעה. בכ"י ק' וי"א מפני שנתנו טעה, ובכ"י פ' וכ"י א' וי"א אלו נתנו לו טעה: (יא) לבטל בנין בית המקדש, בגדשם הסרה מלת "בנין", ובמדרש אסתר פ"ה אות ב' מה עלתה לה ק' לפי שלא הייתה מנחת לאשכנזים ליתן רשות לבנות ציה"מ"ק ואומרת לו מה שהכריבו אבותי אתה מבקש לבנות, וזה כתוב לפנינו על הכתוב כלה מה לעשות: (יב) הרשעים קודמין לשמן. מדרש אסתר פ"ו אות ב', רות רבה פ"ד, אגדת שמואל פ"א, במ"ר פ"י. ובכ"י פ' וכ"י א' חסר זה, וס' חגי' א"ש יהודי ולמה נקרא שמו יהודי שלא ראה ליהנות מסעודת של אותו רשע, והוא במדרש פנים אחרים: (יג) גליות שמו. חסר במדרש: (יד) ושמו מנוח. עד ושמו מרדכי חסר בכ"י ק': (טו) דומין לבוראן. ובכ"י ק' שדומין לבוראן, ובכ"י ב"ם הצדיקים דומים לבוראם: (טז) רב אמר. בכ"י ק' טעם לפני זה מלמד אחד והוא מנמרה מגילה י"ג ע"א וישי אומן את הדסה קרי לה הדסה וקרי לה אסתר ר"מ אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה וכו' וא"כ מתחיל אומר רב דת מ' שנה: (יז) בת ארבעים שנה היתה. המלך היה בשנה צ"ד פל"ט על הכתוב ואברהם בן שבעים וחמש שנה, ומונח בילקוט אסתר שם על וישי אומן את הדסה, ועד חוס של הסד משוך עליה הוא מנמרה מגילה, ומן ד"א כשם שהדס הוא מן מדרש פנים אחרים, ודעת רב דת ארבעים היתה הוא ע"פ מלמדם רות רבה פ"ד ומהלך רות אין קוראין בת אלא לבת ארבעים שנה: (יח) בת שבעים היתה. במדרש צ"ד ובילקוט הגי' בת שמונים היתה: (יט) ורבנן אמרו. בכ"י ב"ם ובכ"י ל' ורבנן דתמן אמרי: (כ) בת שבעים וחמש שנים. ובכ"י ק' בת ארבע ושבעים שנים, וכן הוא במדרש פנים אחרים צ"ה, וכן בילקוט בת שבעים וחמש שנים. וגם במדרש צ"ד שם נאמר לנכון שבעים וחמש, וזה שסיים כמגין הדס"ה ר"ל הדס"ה בגימ' ע"ד ועם התיבה הוא עולה ע"ה, כמו שכתבו המפרשים: (כא) ר' ברכיה בשם רבנן דתמן. וי"א בכ"י פ' ובמדרש צ"ד, ובגדשם ר' ברכיה אמר וחסרים המלות. בשם רבנן דתמן, ובילקוט שם ר' ברכיה בשם ר' נחמיה אמר, ובכ"י ק' רבנן דתמן אמרו, וחסרים המלות "ר' ברכיה בשם ר' ובכ"י ב"ם ר' ברכיה בשם ר' יוחנן, ובכ"י ל' וכ"י א' ר' ברכיה בשם רבנן: (כב) כשהייתה בן ט"ה שנים. בכ"י ק' נפטר בן ע"ד שנים: (כג) שעתיד לעמוד סמך. בכ"י ק' חגי' שעתיד לעמוד על בניך לא תהא אלא בת ע"ה שנים כמגין הדס"ה, ובכ"י ב"ם אף הגואל שאני עתיד להעמיד לבניך במדי, ובכ"י פ' אף הגואל שאני מעמיד לבניך כמו כן תהיה בת ע"ה שנה כמגין הדס"ה: (כד) ר' ברכיה בשם ר' לוי. ובכ"י ק' ובכ"י ב"ם ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר, ומונח במדרש אסתר פ"ו אות י"א: (כה) עליוס. שם חגי' לבס, בכ"י פ' ובכ"י א' אף הגואל שאני מעמיד במדי: (כו) אין לו לא אב ולא אם. בכ"י ק' לא יהיה לו לא אב ולא אם, ובכ"י פ' ובכ"י א' אף הגואל שאני מעמיד לבס במדי יתום לא אב ולא אם: (כז) ר' נחמיה אמר. מונח במדרש שם אות י"ג, ובכ"י ב"ם חסר דומה חסר מן נשאת חן עד פטוה חן וכל המלמד מ' נחמיה ור' לוי, וממלא לנכון גם בכ"י ל' וכ"י פ' וכ"י א': (כח) העמיד. בכ"י ק' העמידו: (כט) ואסתר יפה מכולן. במדרש אסתר ובכ"י ק' והיתה אסתר יפה מכולן: (ל) יותר מיוסף. תקנה ע"פ כ"י פ' וכן בילקוט אחר

י מדרש אבא גוריון פרשה ב

ביוסף כתיב (לא) ויס אליו חסד (בנאשית לט כה), ברם הכא כתיב ותהי אסתר נשאת חן, ותשא חן וחסד לפניו :
ויאהב המלך את אסתר. (לב) א"ר חלבו מלמד שאף הנשואות (לג) הביאו לפניו, (לד) דכתיב מבל הנשים וככל הבתולות :
וימליכה תחת ושתי. (לה) אמר ר' לוי (לו) איקונין של ושתי היה מעל טמא, (לז) וכשהנשים נכנסות היה מסתכל בהן ובאיקונין של ושתי (לה) ולא היה כמות ושתי, (לט) [וכשנכנסה אסתר] (מ) סדר איקונין של ושתי והעמיד של אסתר :
אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה, (מא) אמר ר' יהודה בר סימון בשם ריב"ל היה שואלה ואמר בת מי את, (מב) והיא אומרת לו בן מי אתה, אמר לה אני מלך בן מלך, והיא אומרת לו ואני מלכה ביה מלכים, אמרה לו (מג) הלא מתוך דברך הרגת את ושתי, אמר לה (מד) לא מדעתי, אלא מדעת שרי פרס ומדי הרגתיה, אמרה לו (מה) המלכים הראשונים לא היו מתנהגים (מו) על ידי דעת סרוחה, (מז) אלא על ידי הנביאים, נבוכדנצר מה כתיב ביה, אדין אריוך (מח) בהתבהלא הנעל לדניאל קדם מלכא (היילא נ כה), בלשצר מה כתיב ביה, באדין דניאל הועל קדם מלכא (כז כ יג), (כט) אמר לה ואית הבא מן הוצא קירצא טבא, אמרה לו (נ) בלוש ותשכח :

הערות ותקונים

אחר שהביא מאמר מממרא מגילה י"ג ע"א סיים א"ר לוי חן וחסד יותר מיוסף, ביוסף כתיב ויס אליו חסד חוסף היתה עליו אבל זו פסוקה חן וחסד שנאמר ויחש חן וחסד, והוא מן א"ל : (לא) ויס עליו חסד. זכ"י ב"ם סיים פה הוא של חסד מתוך עליו, ובגדפס כופה של חסד היה עליו, ז"ל סיפה של חסד, וכן זכ"י פ' וכן א' וכן זכ"י ק' סיפה אחת של חסד : (לב) א"ר חלבו. מדרש אסתר רבה שם אות י"א ומונח בילקוט שם, והוא מן מדרש פנים אחרים, וזכ"י ב"ם נעטות א"ר חנן, ושם הגי' אף גמי האשמים היו מביאין לו : (לג) הביאו. וכן בגדפס, ובכל כתני יד הגי' הביאו : (לד) דכתיב. זכ"י ק' לך נאמר : (לה) א"ר לוי. ילקוט שם, וקצת בלשון אחר, והוא לקוח שם מן מדרש פנים אחרים, עיין להלן : (לו) איקונין של ושתי היה מעל מטמא. זכ"י ק' היה חקוקה על מטמא, ובגדפס חלה מעל מטמא : (לז) וכשהנשים נכנסות. זכ"י ק' וכשהיו הנשים נכנסות : (לח) ולא היה כמות ושתי. וכן בגדפס, וזכ"י ב"ם כמו ושתי, וזכ"י ק' ולא היו נאות כמו ושתי : (לט) וכשנכנסה אסתר. הוספת עפ"י זכ"י ק', וכן זכ"י ב"ם וכשנכנסה אסתר, ובגדפס כיוון שנכנסה אסתר היתה נאה יותר מאיקונין של ושתי, וזה נשמע ממקומו, וראוי להיות אחרי המלות כמות ושתי : (מ) ערד. הרגומו של גירוס וסילוח, וכן בתרגום ראשון וסדר מן קיסין בית דמוכה ית אקונין דושת, וזכ"י ב"ם הוריד, וזכ"י פ' וזכ"י א' נתקצר הלשון, וכן איתא שם א"ר לוי איקונין דושת, היתה מעל מטמא וכשנכנסה אסתר ערד איקונין דושת והעמיד של אסתר : (מא) א"ר יהודה בר סימון בשם ריב"ל. בגדפס ר' יהודה בר סימון אמר, והמלות "בשם ריב"ל" אחרים שם, וזכ"י ב"ם וזכ"י ל' ר' יהודה בשם ר' יהושע אומר, וזכ"י א' א"ר שמעון בשם ר' יהושע בן לוי, וזכ"י פ' חסרים בודאי איהו דפיס, כי מכלא פסוק אין אסתר מגדת עד פסוק ויבן ציוריו לא הוציא לי הרב החכם מהרש"ם סורוויץ את השינויים : (מב) והיא אומרת. עד והיא אומרת השני חסר זכ"י ב"ם : (מג) הלא מתוך דברך. בגדפס וזכ"י ק' הלא מתוך הדברים הללו, וזכ"י ב"ם שמה מתוך הדברים האלה, וזכ"י א' ומתוך אלו הדברים : (מד) לא מדעתי אלא מדעת כו'. המלה "מדעתי" חסרה בגדפס וכן זכ"י ב"ם וזכ"י ק', וזה האחרון חסרה גם מלה "אלא", וכן הגי' שם אמר לה לאו, מדעת שרי פרס ומדי הרגתיה, וכן הוא זכ"י א' רק מלה "לאו", איתא שם : (מה) המלכים הראשונים. זכ"י ק' ובגדפס לפי שהמלכים הראשונים, וזכ"י ב"ם לפיכך המלכים שהיו לפניך : (מו) על ידי דעת סרוחה. זכ"י ל' על דעת סרוחה, וזכ"י א' דעת סרוחה, וזכ"י ב"ם על ידי עומה, ובגדפס נעטות על ידי דעת סרוחה : (מז) אלא על ידי דעת בני הנביאים : (מח) בהתבהלא. בקרא בהתבהלא, ובגדפס חסרה המלה הזאת : (מט) אמר לה ואית הבא. לפני זה נמצא נוסף נאמר גריון הגדפס צנצת המדרש "שאם יגע לו הדבר היה אומר לו שנאמר דניאל בחרע מלכא", וזה איתא בכל הכתיב יד שלפני. וזה הוסף המעתיק מהילקוט על הכתוב בימים ההם, והוא לקוח מן מדרש פנים אחרים, וז"ל : כשנכנסה אסתר למלכות אמרה לאחשורוש למה אין אחת עושה כשם שהיו המלכים הראשונים עושים שהיו מוסיפים אלם לדיק יהודי יושב בשער המלך, נבוכדנצר הוסיב דניאל על פתחו שאם יגיע לו דבר היה אומר לו, שנאמר דניאל בחרע מלכא (דניאל ב מט). לכן מזה תראה שהוסף המעתיק על המדרש אלא גריון המלות "שאם יגע לו הדבר היה אומר לו שנאמר דניאל בחרע מלכא" : (נ) בלוש ותשכח. בגדפס חסרת ותשכח, וזכ"י ב"ם וזכ"י א' מיד ומרדכי יושב בשער המלך, וזכ"י ק'

מדרש אבא גוריון פרשה ב ג

קצף גנתן ותרש. (נא) ומה הקצפון היה שם, (גב) מעמיד שנים ומושיב אחד, מעמיד שני (גב) קלנסטרון (גד) ומושיב הברברי הזה:

פרשה ג

אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן. (א) לא נתגדל המן אלא לרעתו. (ב) אמר ר' יהושע בן לוי משל (ג) לגוליר שקלל בנו של מלך, אמר המלך (ד) אם אני הורגו יאמרו הכל גליור הרג, (ה) אמר המלך אנדלנו ואחר כך אהרגנו, עשה אותו (ו) מריכונס, ואחר כך עשה אותו הגבון, ואחר כך התיו את ראשו, כך אמר הקב"ה אם יהרג המן (ז) שיעץ לבטל בנין בית המקדש (ח) אין מי יודעו, אלא (ט) יתגדל ואחר כך יתלה:

וישם את כסאו. (י) לאדם שיש לו (יא) סיחה והכותרת והזירתא, והיה נותן לחזרתא ולסיחה במדה, ולחזירתא שלא במדה, (יב) אמרה חזרתא לסיחה אנו שעושין מלאכה לבעל הבית נותן לנו במדה, (יג) ולחזירתא שאין עושה מלאכה

הערות ותקונים

ק' הני' אמרה לו בלום ותשכח מיד בלם ואשכח למדרכי ואותניהם בחרע מלכא שנאמר ומדרכי יושב בשער המלך: (נא) ומה הקצפון היה שם. בכ" ק' ומה קצפן היה שם, ובכ" ב"ם וכ" א' ומה קצפן היה שם, ובגדפס מה קצף: (גב) מעמיד שנים ומושיב אחד. בגדפס בפעוה ומוסיף אחד, והמאמר הזה מובא במדרש אסתר סוף פרשה ו' ושם הני' מעביר שנים ומושיב אחד, וכן בהדרגה ראשון דלסתר לסלקא תרין ולאוקמא חד, וכן בילקוט הביא המאמר הזה, ד"א קצף גנתן ותרש אמרו העביר שני קלסטרין ומושיב בהרברי אחד, והיון אבא גוריון במאמר שלאחריו מוסב על זה: (גב) קלסטרין. בכ" ב"ם קלסטרין ז"ל קלסטרין, ובכ" א' קלסטרין ז"ל קלסטרין, במדרש אסתר קלסטרין, בילקוט קלסטרין, ובתרגום שם קלסטרין, וכתב המוספי בערך קלסטרין וז"ל: במדרש אסתר מעביר שני קלסטרין פ' זל"ר קלסטרין אששים אורחים ונכבדי ארץ, אבל בתרגום אסתר כהוב קלסטרין פ' קל גלי' סולא סוים, פ' סהרין גלשן רומי senators אחי ענה נכבדים: (גד) ומושיב בהרברי הזה. בגדפס גם פה בפעוה ומוסיף במקום ומושיב ובתרגום ולאוקמא חד בכין, אולי ז"ל מלה אחת בהרבריין. וברחל המלה Barbaren ידועה:

[ג] (א) לא נתגדל המן. בכ" ב"ם כתוב לפני זה ז"ל בפרוח רשעים כמו עשב וייליו כל פעלי און להשמדם עדי עד, וליתא בכ" ל' וכ" ק' וכ" א' וגם בגדפס ליתא, וליתא גם במדרש אסתר פ"ז אות ז' ז"ל בפרוח רשעים כמו עשב וייליו כל פעלי און מה כתיב בסוף קרייה להשמדם עדי עד, וכן הוא במדרש פנים אחרים ב' ע"ש: (ב) אמר ריב"ל משל לגוליר. במדרש אסתר שם א"ר לוי, וכן הוא במדרש פנים אחרים ב' ומובא בילקוט רמז אלף נ"ג בשם ר' לוי לנד: (ג) גוליר. עיין בערוך השלם: (ד) אם אני הורגו יאמרו הכל. בכ" ק' אם אני הורגו עשיו הכל יאמרו, ובכ" א' אם אהרגנו עשיו יאמרו המלך הורג גולירין, ובגדפס הלשון משבש אס אני הורגו כך אומרין הכל גוליר אחד כהרג: (ה) אמר המלך אנדלנו. וכ" בגדפס, ובכ" ב"ם וכ" ק' וכ" א' חסרים המלות "אמר המלך" ובכ" א' אנדלנו: (ו) מריכונס. וכ" במדרש אסתר, ובכ" ק' וכ" ל' מריכונס, ובכ" ב"ם פסריאכוס, ובכ" א' מריכונס, ובגדפס מריכונס, ובמדרש פנים אחרים ומובא בילקוט מריכונס, והני' מריכונס היא הני' הכונה, וכן הביא המוספי בערך מריכונס. מאמר המדרש אסתר וגורם מריכונס, וכתב פ' זל"ר Tribunal שר אלף. ויורדת מדרש פנים אחרים מריכונס ז"ל אשפריטונס: (ז) שיעץ. וכ" ב"ם ל'. ובכ" ב"ם ובכ" ק' ובגדפס שירד, ובכ" א' כך אמר הקב"ה הרשע הזה ביטל בנין ביתי, ובמדרש אסתר כך אמר הקב"ה אליו כהרג המן כשירד ויעץ לאחשורוש לבטל בנין בית המקדש: (ח) אין מי יודעו. בכ" ק' וכ" ב"ם וכ" ל' מי יודעו בלי מלת "אין", ובגדפס אין איש יודעו, ובמדרש אסתר לא היה מי יודעו: (ט) יתגדל. בכ" ק' אנדלנו: (י) לאדם שיש לו סיחה. בכ" ק' לאדם שהיה לו סיחה, ובכ" ב"ם משל לאדם שהיה לו סיחה, ובגדפס בפעוה למה"ל ז"ל לאדם, והמאמר הזה מובא במדרש אסתר שם במאמר שלפניו משל לאדם שהיה לו סיחה, וכן מובא בילקוט שם, והיון אבא גוריון ש' להניע על המאמר הזה וישם את כסאו משל לאדם, כי המאמר שלפניו הוא ממדרש פנים אחרים: (יא) סיחה וחזרתא וחזרתא. בכ" ק' וכ" א' ובילקוט סיחה וחזרתא וחזרה, ובגדפס חזרתא וסיחה וחזרה: (יב) אמרה חזרתא לסיחה. וכ" בגדפס, ובכ" ק' וכ" ב"ם וכ" ל' וכ" א' וגם בילקוט אמרה סיחה לחזרתא: (יג) ולחזרתא, ש"אין עושה מלאכה נותן לה" שלא במדה. המלות שרשמי ליתא בכ" ב"ם ובכ" ל' ובכ"'